

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Vývoj pracovní migrace do České republiky po vstupu do Evropské unie
Immigration to the Czech Republic after Accession into the European
Union

STUDENT:

Krystian Olasz

VEDOUCÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE:

doc. RNDr. Milan Šimek, Ph.D.

OSTRAVA 2013

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra národohospodářská

Zadání bakalářské práce

Student: **Krystian Olasz**
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202R027 Národní hospodářství
Téma: **Vývoj pracovní migrace do České republiky po vstupu do Evropské unie**
Immigration to the Czech Republic after Accession into the European Union

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Teorie migrace ve vztahu k trhu práce
3. Vliv imigrace na trh práce
4. Imigrace za prací do České republiky po vstupu do Evropské unie
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BARŠOVÁ Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 80-210-3875-6.

DRBOHLAV, Dušan et al. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7419-039-1.

EHRENBERG, Ronald and Robert SMITH. *Modern Labor Economics: Theory and Public Policy*. New Jersey: Prentice Hall, 2012. ISBN 01-325-4064-9.

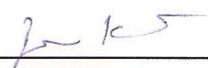
Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. RNDr. Milan Šimek, Ph.D.**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 10.05.2013

doc. Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu.“

V Ostravě dne 28.04.2013.....

Podpis .....
Kristian Chásk

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce doc. RNDr. Milanu Šimkovi, Ph. D. za odborné vedení a podnětné rady při zpracování této práce.

Obsah

1	ÚVOD	3
2	TEORIE MIGRACE VE VZTAHU K TRHU PRÁCE.....	4
2.1	Základní terminologie	4
2.2	Vědy zkoumající migraci.....	5
2.3	Okruh otázek řešící migraci	5
2.4	Kdo migruje?	6
2.5	Základní migrační pohyby	7
2.6	Typologie migrace	8
2.6.1	Kritérium lokalizace.....	8
2.6.2	Kritérium příčiny	8
2.6.3	Kritérium časovosti	8
2.7	Příčiny a důsledky mezinárodní migrace pracovních sil	9
2.7.1	Důsledky migrace pro hostitelskou zemi	9
2.7.2	Důsledky pro vysílající zemi	10
2.7.3	Brain drain (odliv mozků).....	11
2.8	Přehled teoretických přístupů	12
2.8.1	Push-Pull.....	12
2.8.2	Neoklasická ekonomie.....	13
2.8.3	Nová ekonomie migrace.....	14
2.8.4	Teorie dvojího trhu.....	15
2.8.5	Teorie světového systému.....	16
2.8.6	Teorie migračních systémů	18
2.8.7	Teorie migračních sítí	18
2.8.8	Institucionální teorie	19
2.8.9	Teorie kumulativních příčin	19
2.8.10	Model řetězové migrace.....	20
3	VLIV IMIGRACE NA TRH PRÁCE.....	21
3.1	Imigrace a její vliv na mzdy.....	21
3.2	Imigrace a její vliv na nezaměstnanost	22

3.3	Imigrace a její vliv na trh práce komplexně	24
4	PRACOVNÍ IMIGRACE DO ČR	29
4.1	Základní vymezení.....	29
4.1.1	Cizinec	29
4.1.2	Vstup cizinců na trh práce	29
4.1.3	Postup zaměstnavatele	30
4.1.4	Postup cizince	31
4.1.5	Zvláštní případy při udělování povolení k zaměstnání cizinci	31
4.1.6	Právní postavení občanů EU/EHP, Švýcarska a jejich rodinných příslušníků z hlediska zákona o zaměstnanosti.....	32
4.1.7	Zelené karty	32
4.1.8	Modré karty	33
4.2	Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky	33
4.2.1	Zaměstnanost cizinců v ČR.....	33
4.2.2	Zaměstnanost cizinců podle postavení v zaměstnání.....	36
4.2.3	Zaměstnanost cizinců - občané EU, EHP, ESVO.....	37
4.2.4	Zaměstnanost cizinců – podle státního občanství.....	38
4.2.5	Občané Slovenské republiky a český trh práce	40
4.2.6	Zaměstnanost cizinců v krajích ČR	43
4.2.7	Požadavky na vzdělání cizinců	45
5	ZÁVĚR.....	46
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		
SEZNAM ZKRATEK		
SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK		
SEZNAM PŘÍLOH		

1 Úvod

Díky vstupu do EU¹ a včlenění nových členských států do jednotného vnitřního trhu získali občané z EU-10², včetně střeoevropských, možnost volného obchodu. Došlo k omezení administrativních překážek a zjednodušilo se zaměstnávání cizí pracovní síly.

Všechny země OECD³ se v posledních letech snaží přizpůsobit migrační politiku budoucím potřebám trhu práce a za tímto účelem se snaží přilákat do všech oblastí svých ekonomik nejen vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, ale i levnou nekvalifikovanou pracovní sílu chybějící v různých segmentech trhu práce.

Cílem bakalářské práce je zjistit ekonomické souvislosti mezi pracovní migrací do ČR a hospodářským vývojem po vstupu do EU.

Z pěti kapitol včetně úvodu a závěru se skládá tato bakalářská práce. Je v ní použit deduktivně – teoretický přístup. To znamená, že postupuje od teorie k praxi.

Druhá kapitola představuje teoretickou část, která začíná vymezením základních pojmů, představuje vědy zkoumající migraci, naznačuje okruh otázek řešící migraci. Dále na základě faktoru věku a faktoru vzdělání se dozvíme, kdo migruje. Posléze práce pokračuje v představení základních migračních pohybů a dojde k typologizaci migrace. Druhou část teoretické části tvoří příčiny a důsledky mezinárodní migrace pracovních sil, jež je zakončena fenoménem brain drain (odliv mozků). Třetí a zároveň poslední část teoretické části nabízí přehled teoretických přístupů jako např. neoklasická teorie, teorie dvojího trhu, institucionální teorie, teorie řetězové migrace, apod.

Třetí kapitola nazvaná vliv imigrace na trh práce je rešerší literatury, která se v této oblasti nachází, v kontextu s českým trhem práce. Tato kapitola se dělí na tři části, a to na imigraci a její vliv na mzdy, imigraci a její vliv na nezaměstnanost a na imigraci a její vliv na trh práce komplexně.

---

¹ Evropská unie (EU) je politická a ekonomická unie, kterou od posledního rozšíření v roce 2007 tvoří 27 evropských států s 503,7 miliony obyvatel (přibližně 7,3 % světové populace). EU vznikla v roce 1993 na základě Smlouvy o Evropské unii, známější jako Maastrichtská smlouva, která navazovala na evropský integrační proces od padesátých let.

² Nové členské země EU (tzv. EU 10; jde o skupinu následujících států: Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko – tj. bez Kypru a Malty)

³ Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (zkráceně OECD z angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development*) je mezivládní organizace 34 ekonomicky nejrozvinutějších států na světě, které přijaly principy demokracie a tržní ekonomiky. OECD vznikla v roce 1961 (zakládací dokument byl podepsán 14. prosince 1960) transformací Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC), která byla původně zřízena roku 1948 k administraci poválečného Marshallova plánu.

Čtvrtá kapitola obsahuje praktickou část bakalářské práce, kde je nejprve představen postup zaměstnavatele, když má zájem zaměstnat cizince a postup cizince v případě zájmu o práci v ČR. Dále zvláštní případy při udělování povolení k zaměstnání cizinci a právní postavení občanů EU/EHP, Švýcarska a jejich rodinných příslušníků z hlediska zákona o zaměstnanosti a jsou zde vysvětleny zelené a modré karty. Další částí této kapitoly je analýza cizinců v rámci jejich zaměstnanosti na území ČR, ve které jsou zjištěny ekonomické souvislosti mezi pracovní migrací do ČR a hospodářským vývojem po vstupu do EU.

Poslední část, část pátá, je věnována závěru, tedy shrnutí praktické části v rámci naplnění cílu této práce.

2 Teorie migrace ve vztahu k trhu práce

2.1 Základní terminologie

Migrací se rozumí přesun jednotlivců i skupin. Tento přesun patří mezi klíčové prvky v rámci populačního vývoje a intenzivním způsobem zasahuje do společenského a kulturního života. S výrazným ekonomickým rozvojem se migrace zvyšuje⁴ (Ministerstvo vnitra, 2010).

Dle mezinárodní organizace pro migraci (IOM)⁵ se jedná o pohyb osoby nebo skupiny osob z jedné geografické jednotky do jiné přes administrativní nebo politickou hranici s cílem usadit se přechodně nebo natrvalo jinde, než je místo původu.

Formy prostorové mobility typu rekreace, služební cesta, turistika, náboženská pout', mise v diplomatickém sboru apod. nejsou dle OSN⁶ považovány za migraci (Liďák, 2010).

Migraci můžeme rozdělit na emigraci a imigraci. Emigrace je proces, při němž dochází k opouštění domovského státu se záměrem usídlit se v jiné zemi. Imigrace je

---

⁴ Stále větší pozornost v migračních a rozvojových studiích je věnována významu remitencí (transfer peněz nebo zboží od migrantů, kteří pobývají v zahraničí) jako nástroje rozvoje. Problematikou se zabývá celá řada odborných studií (v českém kontextu například výběrový přehled tématu in: Stojanov – Novosák – Opiniano – Gemenne- Siwek, 2007) a většina z nich považuje remittance nebo mezinárodní migraci obecně za účinný nástroj pro rozvoj ekonomicky chudých zemí, především jejich venkovských oblastí.

⁵ IOM (International Organization for Migration) je nevládní organizace a vznikla v roce 1951. IOM se řídí principem, že humánní a řízená migrace přináší užitek jak migrantům, tak i společnosti. Na počátku roku měla 146 členských států a 98 provozovatelů z řad států a mezivládních neziskových organizací.

⁶ OSN je organizace spojených národů, která vznikla 26. června 1945 na základě přijetí charty OSN padesáti státy včetně tehdejší ČSR. Cílem OSN je zachování mezinárodního míru a bezpečnosti a zajištění mezinárodní spolupráce. Celkově má 193 členských států.

proces, při němž se na území státu usidlují cizinci. Cizincem v rámci českých zákonů se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie (Ministerstvo vnitra, 2010).

Dále se můžeme setkat s pojmem reemigrant, kterým se označuje opětovný návrat emigranta do země původu. Pojem repatriace je proces, který označuje návrat obyvatel do těch prostor, ze kterých se násilně nebo dobrovolně vystěhovali (Lidřák, 2010).

2.2 Vědy zkoumající migraci

V souvislosti se stěhováním obyvatelstva se zachycuje hrubá migrace a migrační přírůstek. Tyto pojmy patří do oboru demografie, který zkoumá reprodukci lidských populací. Hrubá migrace je celkový počet imigrantů a emigrantů z určité územní jednotky za určité období. Migrační přírůstek⁷ je rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých. Pokud je přistěhovalců více, tedy migrační saldo je vyšší než nula, potom je daná země spíše cílová země. Naopak je-li vystěhovalců více, tedy migrační saldo je menší než nula, potom je daná země tzv. zdrojová. Dalšími obory zabývajícími se problematikou migrace jsou i sociologie a sociální a kulturní antropologie. Tyto vědy se více zaměřují na dopady na migranty, na kulturu a na životní styl. Statistika zachycující migraci používá především dva nástroje. Prvním nástrojem je zkoumání migrace obyvatelstva vybraného území. Druhým nástrojem je zkoumání migračních toků mezi dvěma oblastmi (Vaněčková, 2009).

2.3 Okruh otázek řešící migraci

Badatelé si kladou v oboru migrace veliké množství otázek. Je to z důvodu složitosti tohoto fenoménu. Otázky, které si badatelé kladou dle France (2010) jsou např.:

- Jaké jsou příčiny migrace?
- Kdo jsou ti migrující a jaké charakteristiky pro ně platí?
- Jak lidé migrují?
- Jaké je chování migrantů v cílových zemích migrace?
- Co daná migrace způsobuje?
- Jaké jsou migrační politiky a integrační strategie samotných migrantů a institucí v cílových zemích?

---

⁷ Migrační přírůstek je také často označován jako migrační saldo nebo čistá migrace.

Na základě těchto otázek lze dojít k obecným principům tvorby a aplikace migrace, zvláště:

- Interdisciplinarita⁸ studia migrací, z čehož největší účast má ekonomie, sociologie, demografie, sociální geografie, politologie aj.
- Chybějící ucelené teorie migrací, které by zastřešily veškeré získané poznatky na toto téma.
- Diferenciace z hlediska rozdělení migračních teorií na mikroúrovňové, mezoúrovňové a makroúrovňové.
- Rozporuplnost ve formulaci závěrů studia migrací a následné tvorby či aplikace teorií.
- Preference ekonomicky laděných teorií (modelů) na úkor přístupů zohledňujících sjednocování rodin.
- Zastaralost některých teorií již v době jejich vzniku.
- Nerespektování role státních hranic – některé teoretické přístupy vzniklé na základě analýzy vnitrostátních migrací se libovolně přenášejí na úroveň migrace mezinárodní a naopak, z roviny mezinárodní migrace se zkušenost obdobně nekorektně aplikuje na úroveň vnitřní migrace.

2.4 Kdo migruje?

Faktor věku patří mezi nejdůležitější ukazatel toho, kdo bude migrovat. Je totiž zřejmé, že nejvíce migrují mladí lidé. Existují dvě vysvětlení pro vyšší migraci u mladých lidí. První vysvětlení je, že čím mladší jsme, tím delší dobu máme, po kterou získáváme výhody z investice. Druhým vysvětlením je, že pro starší lidi je těžší opustit společnost, na kterou již mají navázané silné vztahy. Z toho důvodu u lidí této věkové kategorie vznikají vysoké psychické náklady spojené s opuštěním přátel, ztrátou komunitních vazeb. U mladých lidí může být migrace vnímána jako příležitost.

Faktor vzdělání je indikátor, který říká, kdo v rámci dané věkové skupiny nejvíce migruje. Zda nejvíce migrují vysokoškoláci, středoškoláci apod. Např. v USA v rámci věkové skupiny 30 – 34 nejvíce migrují vysokoškolsky vzdělaní lidé (Ehrenberg, 2012).

---

⁸ Metoda propojení a aktivní spolupráce mezi různými vědami za účelem dosažení integrovaného a synergického výsledku v teoretické a praktické odborné činnosti, ve vědě i výzkumu.

2.5 Základní migrační pohyby

Migrační pohyby můžeme rozdělit následovně: migrace za vzděláním, migrace za kvalifikací, migrace z profesních nebo obchodních důvodů, smluvní migrace, migrace pro usídlení, ilegální migrace a žadatelé o azyl a uprchlíci.

Migrace za vzděláním je typická pro mezinárodní výměnu studentů pro studia v zahraničí. Důležitá je zde hlavně motivace, která je ekonomická.

Migrace za kvalifikací je charakterizována získáváním zkušeností v hostitelské zemi ohledně rozvinutých technologií a výrobních procesů. Následně je důležité tyto zkušenosti zužitkovat v domovské zemi.

U migrace z profesních nebo obchodních důvodů je typický vnitrofiremní přesun. Jedná se hlavně o migrující manažery a techniky, kteří přecházejí přes hranice v rámci národních firem. Zvýšení této migrace vysoce kvalifikovaných pracovníků lze sledovat po celém světě. Reflektuje globální charakter produkce.

Smluvní migraci představují nekvalifikovaní nebo středně kvalifikovaní pracovníci, u nichž se předpokládá, že jejich práce bude trvat omezenou dobu. Smluvní migraci dále dělíme na:

- Dočasnou smluvní migraci – týká se široké škály profesí, kdy se pracovníci z méně rozvinutých středozemních zemí v 60. a 70. letech přesouvali za prací na sever. Příjížděli na základě dočasných pracovních povolení, ale byly jim mnohokrát obnovovány, což vedlo k neomezené délce zaměstnanosti a udělování povolení k trvalému pobytu.
- Sezónní migraci pro zaměstnávání – jedná se o pracující během sezónních špiček⁹.
- Sezónní migrace spojená s kontrakty – jedná se o případ, kdy pracovníkovi je povolena práce na určité období, případně na dobu délky investičního projektu.

Migrace pro usídlení je charakterizována pracovníky, kteří se v dané zemi chtějí usídlit. Jedná se zejména o USA, Kanadu a Austrálii. Dále je migrace pro usídlení charakterizována specifickými etnickými skupinami obyvatelstva vracejícími se domů z emigrace a je jim automaticky přiznáno státní občanství.

---

⁹ Jedná se např. o zemědělství, turistické odvětví.

Ilegální migrace zahrnuje ilegální vstupy¹⁰, pobyty nebo ekonomickou aktivitu. Z imigrantů se většinou stávají ilegální imigranti po překročení povolené délky pobytu a obvykle také pracovní činností.

Žadatelé o azyl a uprchlíci jsou lidé, kteří odešli ze své domovské země z důvodu nebezpečí politickou persekucí (Šimek, 2005).

2.6 Typologie migrace

Existuje několik základních kritérií, podle kterých lze migraci typologizovat.

2.6.1 Kritérium lokalizace

Podle kritéria lokalizace rozdělujeme migraci na mezinárodní a interní. O mezinárodní migraci hovoříme, dochází-li k migraci mezi státy. Mezinárodní migrace jde dále rozlišit na kontinentální a mezikontinentální. Kontinentální migraci lze dále specifikovat na migraci regionální (např. region západní Evropy apod.). Naopak interní migrace probíhá na území jednoho státu. V případě interní migrace lze rovněž dále specifikovat na migraci regionální či lokální. (Henig, 2007).

2.6.2 Kritérium příčiny

Toto kritérium dělí migraci na dobrovolnou a nedobrovolnou. V rámci dobrovolné migrace se jedná o akt dobrovolného rozhodnutí, přičemž sem zpravidla spadá pracovní migrace. K dobrovolné migraci dochází zejména za účelem sjednocení rodiny, studia apod. Naopak nedobrovolná migrace je způsobena politickými, náboženskými, environmentálními a dalšími důvody podobného charakteru. Podle síly důvodu migrace lze nedobrovolnou migraci rozdělit na vnucenou a vynucenou migraci. Vnucená migrace je vyjádřením nerovných mocenských vztahů mezi lidmi, kdy má někdo moc a sílu vnutit druhé straně migrovat. Vynucená migrace může být například v důsledku nepříznivých environmentálních ohrožení, jako je sucho, povodně, hladomor apod. (Henig, 2007).

2.6.3 Kritérium časovosti

Dle kritéria časovosti rozdělujeme migraci na permanentní a dočasnou (Henig, 2007).

---

¹⁰ Ilegální vstupy – neboli nepovolené vstupy.

2.7 Příčiny a důsledky mezinárodní migrace pracovních sil

Dle Kunešové (2006) může být mezinárodní migrace vyvolána různými příčinami. Dělíme je na neekonomické příčiny a ekonomické příčiny.

Mezi neekonomické příčiny patří kromě důvodů rodinných především důvody politické, náboženské, rasové a národnostní. Impulzem k přesunu obyvatelstva bývají také přírodní katastrofy, které výrazně zhorší ekonomickou situaci obyvatelstva.

Ekonomické důvody mezinárodní migrace souvisí s nerovnoměrným ekonomickým vývojem v jednotlivých zemích, z něhož vyplývají rozdíly v životní úrovni a ve výši reálné mzdy. Mezinárodní ekonomická migrace je také spojena s pohybem přímých zahraničních investic, protože pracovníci následují ekonomické příležitosti. Další ekonomickou příčinou jsou změny strukturální povahy, které v různých zemích vyvolávají potřebu nejen kvalifikovaných, ale i nekvalifikovaných pracovních sil.

Migrace většinou z ekonomického hlediska probíhá z méně rozvinutých zemí do více rozvinutých zemí. Avšak v menší míře dochází i k migraci z více rozvinutých zemí do méně rozvinutých zemí. Je několik důvodů, které vedou k migraci do zemí s nižší ekonomickou úrovní. Mezi tyto důvody patří:

- 1) Přímé zahraniční investice proudící z rozvinuté země do méně vyspělé. Tyto přímé zahraniční investice způsobují příchod odborníků a manažerů do méně vyspělé země.
- 2) Nedostatek na trhu práce hostitelských zemí v některých specializovaných oborech¹¹.
- 3) Výjimečně dochází v rozvinutých zemích k nedostatku pracovních příležitostí pro vysoce kvalifikované pracovníky v některých oborech.

2.7.1 Důsledky migrace pro hostitelskou zemi

Důsledky jsou jak pozitivní, tak i negativní. Mezi pozitivní důsledky migrace pro hostitelskou zemi patří:

- Zaplnění mezery na trhu práce. Jde zejména o méně atraktivní oblasti, které nejsou pro domácí pracovníky atraktivní.
- Příliv migrantů působí pozitivně na růst hrubého domácího produktu. Dochází k vyšší agregátní poptávce po zboží a službách.

---

¹¹ Např. v 90. letech byl na českém trhu práce velký nedostatek lektorů anglického jazyka.

- Domácí pracovníci mohou získat nové pracovní návyky a zkušenosti od zahraničních pracovníků.
- V případě přílivu vysoce kvalifikovaných pracovníků dochází v hostitelské zemi k úspoře společenských nákladů na vzdělání.
- Zahraniční migranti ve většině případů pomáhají řešit problémy s financováním sociálního zabezpečení v zemích se stárnoucí populací.¹²
- Hostitelské země mohou být obohaceny kulturními a jinými poznatky.

Mezi negativní důsledky migrace pro hostitelskou zemi patří:

- Sociální neklid a nespokojenost, což může vést ke xenofobii¹³ vůči cizincům.
- Na trhu práce může docházet ke skryté diskriminaci cizinců, která působí v některých případech na snižování mezd.
- Reakce institucí na příliv zahraničních pracovníků často bývá negativní v podobě zpřísnění podmínek pro získání pracovního povolení.
- Levná pracovní síla způsobuje pokles požadavků zaměstnavatelů na kvalifikaci a zvýšení požadavků na pracovní výkon.
- Při velkém přílivu migrantů může dojít k střetu mezi kulturami, náboženstvími, zvyky apod. (Kunešová, 2006).

2.7.2 Důsledky pro vysílající zemi

Pozitivní důsledky pro vysílající zemi jsou:

- Ve vysílající zemi se snižuje počet pracovních sil, což může vést k poklesu nezaměstnanosti.
- Ve vysílající zemi dochází k růstu devizových zdrojů, což umožňuje ekonomický rozvoj vysílající zemi.¹⁴
- Vznik zahraničních komunit, které podporují pohyb zboží, služeb, informací a investic mezi mateřskou a hostitelskou zemí.
- V případě dočasného odchodu migrantů vysílající země po jejich opětovném příchodu získává pracovníky s novými poznatky, zkušenostmi, apod.

¹² Většinou se totiž jedná o zahraniční pracovníky, kteří jsou v produktivním věku. Většinou jejich odvody do veřejných rozpočtů jsou vyšší než výdaje, které stát vynakládá na ně.

¹³ Jedná se o odpor a nepřátelství vůči všem cizincům.

¹⁴ Pouze za předpokladu, že migrant ze zahraničí finančně podporuje svou rodinu ve vysílající zemi.

Negativní důsledky pro vysílající zemi jsou:

- Řada oborů¹⁵ trpí odlivem kvalifikovaných pracovníků. Dochází tak ke zpomalení ekonomického růstu.
- Může dojít k růstu mezd v oborech, ze kterých pracovní síly odchází do zahraničí.
- Vysílající země přichází odchodem pracovníků o daně.
- V případě trvalého usazení migranta v hostitelské zemi, ztratí vysílající země veškeré investice, které putovaly do vzdělání tohoto migranta.
- Migrace může přispět k růstu rozdílů v důchodech ve vysílající zemi.
- Finanční podpora, kterou poskytují emigranti, může být jen dočasná (Kunešová, 2006).

2.7.3 Brain drain (odliv mozků)

Brain drain je spojován především s migrací z rozvíjejících se zemí do zemí rozvinutých, ale představení tohoto konceptu má nesporně význam i pro země vyspělé, ke kterým se řadí i Česká republika. Představuje mezinárodní přesun lidského kapitálu (lidé s tzv. terciárním vzděláním¹⁶ a tomu odpovídajícími znalostmi a dovednostmi) především z rozvíjejícího se do rozvinutého světa.

V druhé polovině šedesátých let minulého století byl brain drain posuzován spíše pozitivně. Bylo tomu tak proto, že na jedné straně byly potlačovány negativní dopady emigrace vzdělaných a zdůrazňovala se pozitivní role remitencí a dalších zpětných vazeb. Negativní dopady fenoménu brain drain byly přičítány „nacionalistickým“ a zastaralým názorům na věc.

Během sedmdesátých let začíná být brain drain viděn stále více jako ekonomická ztráta, především v souvislosti s vynaloženými a plně nenavrácenými náklady na vzdělání, které vláda zdrojové země do daného migranta investovala.

Postupně se však v literatuře přiznávají tomuto fenoménu také určité pozitivní rysy a zisky i pro zdrojové země. Hlavně jde o zisky ze zvýšené intenzity obchodu, remitencí emigrantů, nového získání poznatků a dovedností, které přinášejí s sebou reemigranti, a také z přímých zahraničních¹⁷ investic plynoucích do zdrojových zemí. Stejně tak se diskutuje efekt tzv. zpětné vazby, kdy úspěchy vzdělaných emigrantů

---

¹⁵ Zejména v sektoru služeb (věda, výzkum, zdravotnictví, školství) a průmyslu.

¹⁶ Většinou definováni jako migranti v ekonomicky aktivním věku mající vyšší než středoškolské vzdělání.

¹⁷ Za brain drain může být ale považována i situace, kdy vlastně nezávisle na hodnocení emigrace, do dané země intenzivně plyne vysoký počet vzdělaných imigrantů.

v zahraničí mohou celkově posílit (stimulovat) význam faktoru vzdělání ve zdrojových zemích. Začíná se hovořit i o tzv. brain gain efektu, ve kterém je obecně negativní ladění daného fenoménu potlačeno – ztráty se „přepočtem“ mění v zisky.

Užívaný je rovněž pojem brain exchange (tzv. výměna „mozků“), při němž dochází mezi státy k víceméně reciproční výměně vysoce kvalifikovaných sil. Díky technologiím a rozvoji infrastruktury se snížily náklady na cestování a jeho časovou náročnost. Mezinárodní přesuny zaměstnanců v rámci nadnárodních společností mezi zeměmi tvoří významný podíl těchto toků.

Dalším používaným pojmem je brain circulation (cirkulace „mozků“). Jde o opakovaný pohyb mezi zdrojovou a cílovou zemí. Typickým příkladem dnes mohou být takové pohyby uskutečňované čínskými špičkovými specialisty, kteří vystudovali v USA, úspěšně tam také započali svoji profesní dráhu, nyní se vracejí s kapitálem zpět do Číny (Baštýř, 2009).

2.8 Přehled teoretických přístupů

K problematice migrace bylo vyvinuto několik teorií. Vznikaly nezávisle na sobě a v rámci různých oborů. Tyto teorie zkoumají mezinárodní migraci. Některé na makro úrovni a jiné na mikro úrovni. Jsou dva rozdíly, kterými se zásadně tyto teorie liší. První rozdíl je v hledání příčin vzniku mezinárodní migrace. Druhý rozdíl je v pokládání otázek, na které hledají migrační teorie vysvětlení.

Dle Borjase (1989) žádný z teoretických přístupů nedokáže odpovědět na základní tři otázky spjaté s migrací. Migrační model by měl umět:

1. předpovědět směr migračních toků a jejich velikost,
2. zohlednit asimilační proces migrantů,
3. říci, zda migranti mají vliv na přijímací ekonomiku.

2.8.1 Push-Pull

Teorie Push-Pull byla představena v 60. letech 20. století a jejím autorem je americký ekonom Brinley Thomas. Cílem je zkoumat determinanty, které působí na rozhodování lidí migrovat. Hlavní problematiku teorie tvoří tzv. push faktory a pull faktory. Push faktory jsou takové, které jsou negativní. Tzn. ty, jež jedince vypuzují, vytlačují. Těmi mohou být nedostatek pracovních příležitostí na trhu práce, špatná životní úroveň, apod. To ještě není ale dostatečný důvod pro migraci. Nejprve někde musí existovat pozitivní faktory, které ho budou lákat, přitahovat – pull faktory (Henig, 2007).

Dle Lidáka (2010) je konečné rozhodnutí jedince či emigrovat nebo zůstat dáno porovnáním mezi faktory působícími doma a v cílové zemi. V každém případě jsou za rozhodující považovány pull faktory. Jedná se tedy zejména o poptávku po pracovní síle, vyšší mzdové ohodnocení, vyšší životní úroveň, lepší životní podmínky, dosažitelnost země apod.

2.8.2 Neoklasická ekonomie

V mnoha ohledech podobný teoretický model k předešlému modelu představují principy neoklasické ekonomie. Rozlišuje teorii o makro a mikro teorii. Podle makro teorie je migrace způsobena nerovnováhou v příjmech a nerovnováhou na pracovním trhu jednotlivých států. Tato teorie předpokládá, že migrace je prostředek k přesunu přebytku pracovní síly z převážně zemědělských ekonomik do průmyslově-městského sektoru. V zemích s vysokou nabídkou pracovních sil a nedostatkem kapitálu jsou mzdy nižší a v zemích s vyšší poptávkou po pracovních silách a větším objemem kapitálu jsou mzdy vyšší. Konkurence migrantů v zemi s vysokým objemem kapitálu tak bude snižovat vysoké mzdy a povede k remitenci¹⁸ peněz spolu s návratem kvalifikovaných pracovníků do země původu, což povede v zemi původu k ekonomickému růstu.

Tato teorie dále říká, že dochází k pohybu kapitálu z kapitálově bohatých do kapitálově chudých zemí. Pohyb kapitálu zahrnuje pohyb lidského kapitálu, tedy vysoce kvalifikované pracovní síly. V chudých zemích jsou výrobní náklady nižší než v zemích bohatých, což vede k vyšším ziskům. To přitahuje investice a odborníky. A tak se vytváří rozdílný tok migrace, než je typický u nekvalifikované pracovní síly, tedy ve směru z bohatých zemí do chudých.

Nedostatkem teorie je neschopnost vzít do úvahy nepeněžní příčiny migrace. Např. model nedokáže vysvětlit, proč v jedné zemi existuje vysoká migrace a v druhé podobně strukturované zemi malá migrace. Dále tato teorie je často podrobena kritice z toho důvodu, že nebere v úvahu historický vývoj vztahů mezi státy. Také je teorii vytýkána neschopnost vysvětlit aktuální migrační trendy typické pro postindustriální společnost.¹⁹

Mikro teorie sleduje individuální chování jedinců, kteří se rozhodují na základě nákladů a výnosů z migrace. Teorie vnímá migranty jako racionální bytosti. Jejich rozhodování je ovlivněno rozdílnými podmínkami na pracovních trzích jednotlivých zemí.

---

¹⁸ Jedná se o převod peněz zahraničního pracovníka do domovské zemi.

¹⁹ Jde o nové trendy, které dříve neexistovaly. Např. ilegální migrace, pohyb žadatelů o azyl a utečence.

Jednotlivci migrují tam, kde mohou být nejproduktivnější, přičemž berou do úvahy kromě určitého výdělku i investice. K výdajům patří materiální náklady na cestování, náklady způsobené hledáním práce a ubytování, úsilí vynaložené na osvojení si cizího jazyka, psychologické náklady spojené se ztrátou kontaktu s rodinou, apod.

Model předpokládá vzniku imigračního trhu. Místo, kde se vyměňují různé informace. Vychází se z toho, že jednotlivci se snaží o maximalizaci užitečnosti a hledají zemi pro svůj pobyt tak, aby maximalizovali svůj blahobyt. Při tomto hledání jsou ale finanční omezení v podobě zdrojů jednotlivců, omezení v podobě imigračních předpisů přijatými konkurenčními hostitelskými zeměmi a emigračními předpisy země původu (Lidřák, 2010).

2.8.3 Nová ekonomie migrace

Za hlavního představitele této teorie je považován Oded Stark, který studoval migrace z venkova do měst ve třetím světě, především v Mexiku. Přenesl pozornost od trhu práce k trhu s pojištěním a kapitálem. Zjistil, že hlavním popudem pro migraci není rozdíl ve mzdě, nýbrž nejistota, relativní chudoba a snaha vyhnout se riziku prostřednictvím diverzifikace zdrojů příjmů. Migrace je prostředkem přizpůsobení domácnosti požadavkům kapitalistické ekonomiky v prostředí, kde dostatečně nefungují pojišťovací a úvěrové trhy.

Venkovská rodina čelí při vstupu do kapitalistické ekonomiky dvěma hlavními překážkám:

- Schází jí kapitál potřebný pro modernizaci.²⁰
- Nemá žádné záruky proti možnosti úpadku.

Díky těmto překážkám nastupuje migrace vhodného příslušníka rodiny – dospělého syna nebo dcery – z vesnice do města. Migrace obchází úvěrové a pojišťovací trhy (s jejich zaměřením proti maloročníkům), a tak usnadňuje proměnu. Daří se jí to dvojím způsobem:

- Generuje významný tok finančních zásilek (remittance) z města na venkov.
- Diverzifikuje zdroje příjmu, čímž kontroluje úroveň rizika.

Důležité nejsou tedy pracovní trhy, ale úvěrové trhy. Finanční zázilky nejsou jen dodatečným příjmem, ale především novým zdrojem kapitálu, který dovoluje modernizaci domácnosti bez zvyšování rizika.

---

²⁰ Např. na nákup strojů.

Vedle funkce investice kapitálu představuje migrace do města také „diverzifikaci portfolia“, která snižuje riziko při absenci pojišťovacích trhů. Jde o vzájemně výhodnou směnu rizik, kdy migrující člen rodiny je zajištěn proti možnému selhání při hledání pracovního místa ve městě (vždy se může vrátit a najít útočiště ve svém původním domově), zatímco členové rodiny zůstávající na místě jsou „pojištěni“ proti přirozenému či ekonomickému neštěstí tím, že mají nezávislý zdroj příjmu ve městě.

Velikou změnou oproti neoklasické ekonomii je posun od volby, která maximalizuje výnos z hlediska absolutní míry chudoby, k volbě, která maximalizuje výnos z hlediska relativní chudoby (člověk je motivován k migraci tehdy, vidí-li výhody ostatních, jež nemá, ale mohl by mít, kdyby migroval, a to obzvláště ví-li, že ostatní získali tyto výhody právě migrací) (Baršová, 2005).

Dle Heniga (2010) můžeme novou ekonomii migrace chápat jako doplnění mikroekonomické migrační neoklasické ekonomie. Nová ekonomie chápe migraci jako rozhodování v rámci větších sociálních jednotek, např. rodiny, domácností. K nákladům a výnosům z žití v jiné zemi se připojuje otázka potenciálních rizik a jejich minimalizace. Ekonomické faktory pracovního trhu nejsou v této teorii nejdůležitější, nýbrž minimalizace chudoby a rizik.

Dle Baršové (2005) má tato teorie dvě mezery. Především nevysvětluje migraci celých rodin. A pak se zaměřuje výlučně na nabídkovou stranu migrace, tzn. na její příčiny ve vysílajících zemích, přičemž nebere v úvahu poptávku po ní v přijímajících zemích. Na tento nedostatek reaguje teorie dvojího trhu.

2.8.4 Teorie dvojího trhu

Vychází z neoklasické ekonomie, ale orientuje se na poptávku v cílových zemích migrace a na rekrutování pracovní síly z rozvojových zemí. Hlavním úkolem je řešit nedostatek pracovní síly ve vybraných sektorech v cílových zemích migrace (Henig, 2010).

Představitelé této teorie říkají, že mezinárodní migrace je zapříčiněná permanentní poptávkou po imigrační práci, která je vlastní ekonomické struktuře vyspělých zemí. Imigrace tedy není zapříčiněna push faktory ve vysílajících zemích, ale pull faktory v zemích přijímajících.

Tato teorie vychází z předpokladu, že existují dva sektory – primární a sekundární trh práce. Primární sektor je typický zaměstnáváním vysoce kvalifikovaných pracovních sil. Vyskytují se zde vyšší mzdy, lepší pracovní podmínky, stabilnější

zaměstnání a příležitosti k profesionálnímu růstu. Zaměstnavatelé jsou nuceni do pracovníků v tomto sektoru investovat, aby zabezpečili jejich praxi a vzdělání. Naopak sekundární pracovní sektor nabízí nekvalifikovaná pracovní místa. Pro tento sektor je typická vysoká fluktuace pracovníků, jelikož je snadná jejich nahraditelnost. Pracovníci v sekundárním sektoru mají obtížný přístup ke vzdělání, jelikož to není v zájmu zaměstnavatele. Tak vznikají bariéry mezi primárním a sekundárním sektorem, jelikož vznikají situace, kdy jsou do sekundárního sektoru přiřazované určité sociální skupiny v procesu selekce, což současně znamená i sociální diskriminaci určitých skupin populace. Méně atraktivní podmínky potom vedou k přelévání domácí pracovní síly do primárního sektoru, kde jsou vyšší mzdy a pracovní místa stabilnější. Na zaplnění nedostatku pracovních sil v sekundárním sektoru se proto využívají migranti. Nevyhnutelnou podmínkou existence migračních proudů iniciovaných zaměstnavateli z vyspělých zemí, někdy dokonce samotnými vládami těchto zemí konajících v zájmu zaměstnavatelů, jsou rozdíly mezi mzdami v zemích původu a cílových zemích. Vlády podle této teorie nemají možnosti příliš ovlivňovat mezinárodní migrační proudy, zásadní změny by musely nastat ve struktuře a v ekonomické organizaci společnosti (Lid'ák, 2010).

2.8.5 Teorie světového systému

Za hlavního představitele této teorie je považován I. Wallerstein. Dle Lid'áka (2010) tato teorie říká, že mezinárodní migrace je důsledkem formování kapitalizmu v rozvojových zemích. Pronikáním kapitalistických ekonomických vztahů do nekapitalistických nebo předkapitalistických společností vytváří mobilní obyvatelstvo se sklonem k migraci. Migrace je dávana v této teorii do přímé souvislosti s ekonomickou globalizací.

Pracovní migrace je součástí procesu kapitalistické akumulace, která neustále expanduje do dalších oblastí a činí z jejího rurálního obyvatelstva novou a levnou pracovní sílu. Pronikání kapitálu do periférií rozvrací jejich agrární ekonomiky a tvoří vykořeněné a k pohybu připravené námezdní pracovní síly. Zároveň nastoluje ekonomické, kulturní a politické vazby k vyspělým zemím jádra. Tyto dvě skutečnosti – vykořenění a propojení – vysvětlují to, že příliv kapitálu a zboží do nekapitalistické periferie je následován přílivem pracovních migrantů z periferie do centra (Baršová, 2005).

Vlastníci a manažeři kapitalistických firem vstupují do periferních oblastí s touhou získat větší zisky. Pracovníci, půda a suroviny se tak dostávají pod kontrolu globálního trhu a ne pod vliv místních a národních komunit, což nevyhnutelně vede k tomu, že změny místních obyvatel vykořeňují z jejich tradičního způsobu života a nutí je přesouvat se do periferních oblastí nebo hledat zdroje obživy v zahraničí (Lidák, 2010).

Dle Heniga (2010) je důležitým argumentem historická souvislost, a to hlavně mezi bývalými koloniemi a evropskými státy, což je důkazem dobře vyvinuté světové infrastruktury.

Ustavování expandujícího kapitalistického systému jde od 17. století ruku v ruce s ustavováním moderního mezistátního systému. S proměnou panovnických držav do národních států v 19. století získávají migrační pohyby novou kvalitu – k efektu geografického přesunu se přidává efekt změny právního a politického statusu. Hranice mezi národními státy a mezi Evropou a neevropskými společnostmi štěpí pracující na insidery a outsidersy a odvádějí nenávist generovanou třídním konfliktem do konfliktů mezi národy a rasami. Tyto hranice nejen oddělují, ale i propojují: dělají z ostatních lidí cizince, aby jim posléze umožnily vstup, a vytvořily tak kategorii pracovníků v nepoměrně horší vyjednávací pozici, než v jaké je domácí dělnická třída. To umožňuje nejen zvýšené vykořisťování cizích pracujících, ale také oslabení vyjednávací pozice domácích pracujících, kteří musí čelit dumpingové nabídce cizí pracovní síly.

Globalizace poslední čtvrtiny 20. století podtrhla základní předpoklad tohoto přístupu.²¹ Migrace je v tomto období posilována a zintenzivňována zvýšením mobility kapitálu a zboží, zrychlením dopravy a přenosu informací, rozvojem elektronickými médii a prostředků komunikace, schopných okamžitě propojit i ta nejvzdálenější místa planety. Venkovské domácnosti jsou zbavovány tradiční soběstačnosti a jejich příslušníci vrhání na trh s námezdní prací, a tím i do migrace.²²

S procesem globalizace je spjata proměna kapitalismu, která zvýšila nabídku prekérních a špatně placených míst ve službách ve vyspělých zemích jádra. Tato místa jsou určena především pro nekvalifikované a nenáročné pracovníky, kteří přicházejí ze zaostalé periferie, jsou často fyzicky odlišní (nebo jsou za takové považováni) a mají díky tomu nižší status než domácí pracovníci (Baršová, 2005).

---

²¹ Totiž že pracovní migrace je jen jedním subsystémem systému světového trhu.

²² Lidé odcházejí za výdělkem do měst, jiných regionů, jiných zemí.

Dle Baršové (2005) je tato teorie nanejvýš schopna rýsovat pozadí, na němž mohou být tyto mechanismy zkoumány za pomoci dalších a specifitějších teoretických nástrojů. Takovým doplněním teorie světového systému je například teorie globálního města.²³ Další takové doplnění může poskytnout teorie migračních systémů.

2.8.6 Teorie migračních systémů

Migrační systémy sestávají z relativně stálého spojení skupin přijímajících a vysílajících zemí. Toto spojení se nastoluje historicky a opírá se o kulturní a politické vazby, geografickou přílehlost, ekonomickou závislost či kombinaci některých nebo všech těchto faktorů.

Dvěma póly každého systému migrace jsou regionální jádro a periférie. Periferní země se „specializují“ na vývoz pracovníků určitého oboru do určitých zemí. Např. v rámci migračního systému jihovýchodní Asie dodávají Filipíny nekvalifikované pracovníky sektoru služeb (včetně domácího služebnictva) do všech vyspělých ekonomik oblasti, především tzv. jihovýchodoasijských „tygrů“ – Singapuru, Tchajwanu, Hong Kongu, Jižní Koreje -, kteří tvoří regionální jádro. Zahraničními pracovníky v ekonomikách tygrů jsou buďto Filipínci a Filipínky (či občané dalších chudých zemí z oblasti), nebo vysoce kvalifikovaní profesionálové a experti z vyspělých zemí zbytku světa. Tato dělba práce mezi imigranty není čistě ekonomická, ale má rozpoznatelně etnické či rasové konotace a je spjata s propastí ve statusu, životních stylech a příležitostech obou hlavních kategorií (Baršová, 2005).

2.8.7 Teorie migračních sítí

Sociální sítě představují novou inovativní metodu představenou Manchesterskou školou. Hlavní využití metody se ukázalo u migrace z venkova do měst v Africe. Dále pak byla i aplikována na migraci v Evropě a USA (Henig, 2010).

Tato teorie na rozdíl od předcházejících teorií se nesnaží odpovědět na otázku „proč“ a zachytit tedy příčiny či původ migrace. Teorie migračních sítí odpovídá na otázku „jak“ – zachycuje způsoby, jakými se migrace udržuje a reprodukuje. Odpověď na tuto otázku přináší koncept „sítě“.

---

²³ Určitým doplněním teorie světového systému je teorie globálního města, vypracovaná Saskii Sassenovou. Sassenová přišla s názorem, že v oblastech (centra) či regionálních jader (center) se stávají hlavními ekonomickými uzly provázanosti tzv. „globální města“ (např. Londýn, Paříž, Tokio, Hongkong, Soul aj.) s velkou koncentrací vysoce kvalifikovaných pracovníků kosmopolitní elity na straně jedné a nekvalifikovaných imigrantů obhospodařujících dolní segmenty pracovního trhu na straně druhé.

Síť migrantů je soubor vazeb, které spojují migranty, usazené migranty a neemigranty v původní a cílové zemi pomocí rodinných vazeb, přátelství či společného původu. Zvyšují pravděpodobnost mezinárodního pohybu, neboť snižují náklady a rizika pohybu a zvyšují očekávané čisté výnosy migrace. Uzly sítě představují formu sociálního kapitálu, z něhož mohou lidé čerpat při získávání přístupu k zahraničnímu zaměstnání. Jakmile počet migrantů dosáhne kritického prahu, další rozšiřování sítě snižuje náklady a rizika pohybu, což způsobuje pravděpodobnost zvýšení migrace, a tedy další pohyb a další rozšíření sítě.

Síť poskytuje informace o situaci v přijímající zemi lidem z vysílající země a dávají jim také sociální, ekonomickou a rezidenční základnu, o níž se mohou opřít poté, co se přesunuli do přijímající země. Nabízejí jim orientaci v novém prostředí, pomoc při hledání ubytování a práce či záchrané lano v krizových situacích. Dále vedle těchto transakčních nákladů snižuje zapojení v síti i náklady psychologické²⁴ (Baršová, 2005).

2.8.8 Institucionální teorie

Díky migraci jsou vytvářeny nové instituce, aby uspokojily stoupající poptávku mezi velkým množstvím lidí, kteří se snaží imigrovat a omezeným množstvím migračních víz. Jedná se např. o vládní, nevládní, dobrovolnické instituce.

Vznikají hlavně dva proudy. Na jedné straně jsou to humanitární organizace, které se snaží zabránit vykořisťování nelegálních migrantů a hájit zájmy legálních migrantů. Poskytovat poradenství, sociální služby a jiné. Na druhé straně máme podnikatele a výdělečné organizace, kteří poskytují svoje služby za úplatu. Falsují dokumenty, poskytují údernické úvěry, organizují manželství s občanem cílové země a podobně. Tento teoretický proud tedy studuje vliv těchto institucí. Zda se samotné instituce podílejí na institucionalizaci migračních proudů (Lid'ák, 2007).

2.8.9 Teorie kumulativních příčin

Tato teorie tvrdí, že migrace má tendenci sama sebe podporovat tak, že migrační pohyby nastávají s větší pravděpodobností a předvídatelností. Je možné naznačit základní způsoby, jakými je mezinárodní migrace ovlivňována kumulativní způsobem:

- Expanze migračních sítí – každý další migrant rozšiřuje množství lidí v zahraničí se vztahem k migraci. Pro další migranty je potom migrace levnější, dochází ke snižování nákladů.

---

²⁴ Např. přistěhovalec nachází na novém místě zázemí své etnické a kulturní skupiny, což ulevuje jeho pocitům odcizení a vykořenění.

- Distribuce příjmů – některé rodiny dosahují vysoké příjmy způsobené migrací. To nutí ostatní rodiny s nižšími příjmy dané komunity k migraci.
- Distribuce půdy – půda je jeden z nejčastějších nákupů migrantů ve vysílající zemi. Nejde však o produktivní investici, ale o prestižní hodnotu. Tak dochází ke snižování poptávky pro pracovní síle v zemědělství a dochází k větším sklonu k migraci.
- Organizace zemědělské produkce – předpokládáme, že člen z farmářské rodiny je v zahraničí. Taková rodina má obvykle lepší přístup k finančním prostředkům, které mohou použít na zlepšování metod a mechanizaci v zemědělství. Tak dochází k nahrazování zemědělských pracovníků a tedy k větší migraci.
- Kultura migrace – v rámci migrace vznikají hodnoty, které se pak stávají součástí celé komunity.
- Omezení kumulativních příčin – dojde k bodu, když už se náklady na migraci nebudou snižovat tak intenzivně jako na začátku. Nedostatek pracovních sil a stoupající mzdy v domovských zemích mohou ztlumit emigraci (Lidák, 2007).

2.8.10 Model řetězové migrace

Tento model se snaží sledovat neformální vztahy mezi imigranty a domácími společnostmi, ale zohledňuje i vztahy mezi imigrantem a hostitelskou společností. Existují čtyři fáze, které popisují proces migrace:

- První fáze představuje pracovní migraci, která je dočasná. Tuto pracovní migraci představují hlavně mladí muži s přetrvávající orientací na domovskou zemi.
- V druhé fázi dochází k prodlužování pobytu a rozšiřování sociálních sítí.
- Ve třetí fázi dochází k opětovnému slučování rodin, vznik etnických komunit s jejich vlastními institucemi – vznikají asociace, sdružení, obchody, atd.
- Čtvrtá fáze vede buď k získání občanství nebo k politickému vyloučení.

Tento model dobře vystihuje migrační procesy z oblasti Středozevního moře do západní Evropy a Austrálie a z Latinské Ameriky a Asie do Severní Ameriky po roce 1945 (Lidák, 2007).

3 Vliv imigrace na trh práce

Jak uvádí Horáková (2009) množství obyvatel České republiky je zhruba 10 424 926 (k roku 2008). Je běžné, že v České republice je přirozený přírůstek mnohem nižší než přírůstek zahraničním stěhováním obyvatel. Např. v první polovině roku 2008 bylo zjištěno největší migrační saldo s Ukrajinou (9,7 tis.), Vietnamem (8,2tis.) a Slovenskem (3,7 tis.). Většinu přistěhovalých ze zahraničí činí obvykle muži (61% v roce 2008) ve věku zhruba 31 let.

Dnes je poměrně běžné, že se obyvatelé České republiky „na ulici“ setkávají s lidmi jiné národnosti. Česká republika se stala se vstupem do EU přitažlivou pro obyvatelé jiných členských zemí. Před vstupem do EU byla Česká republika v rámci migrace jen zemí tranzitní, ovšem dnes už je zemí cílovou. Česká republika je zajímavou zejména pro občany východní části Evropy. Celkem běžně se lze setkat s obyvateli již zmiňovaného Vietnamu, Slovenska Ukrajiny, ale také Rumunska, Albánie a dalšími obyvateli sousedních zemí, výjimkou nejsou ani Američané. Takové masivní přistěhovalectví a usazování obyvatel přijíždějících ze zahraničí, představuje poměrně složitou problematiku, která současně s přílivem imigrantů přináší i potíže v podobě integrace těchto cizinců do naší společnosti, ale také se více můžeme setkávat s otázkami jejich vlivu na mzdy, nezaměstnanost a trh práce obecně.

3.1 Imigrace a její vliv na mzdy

Jak uvádí Franc (2010) výzkumné práce, které se snažily odhadnout dopady imigrace na trhy práce v různých státech, se začínaly objevovat již na konci 70. let. Jejich množství se postupně zvyšovalo s tím, jak se násobila intenzita migračních toků. Důsledky imigrace na mzdy a zaměstnanost domácích pracovníků představují současně citlivou politickou otázku, a proto empirických studií zabývajících se touto problematikou je více než prací studujících např. determinanty a složení migračních toků. Dopady na mzdy jsou sledovány v tom ohledu, že příchod zahraničních pracovníků do České republiky je spojen s tím, že určité skupiny domácích pracovníků získávají, kdežto ostatní ztrácejí.

V teoretické rovině a pro jednoduché ekonomiky podle France (2010) platí, že kdyby se kvalifikační skladba imigrantů shodovala s kvalifikační skladbou domácích pracovníků, pak imigrace mzdy a zaměstnanost českých pracovníků nezmění. Počáteční příliv imigrantů snižuje mzdu zaměstnanců, což vyvolá příliv kapitálu a zvýšení poptávky po práci. Aby naší zemi vznikl v důsledku imigrace přínos prostřednictvím

přebytku imigrace, kvalifikační skladba imigrantů a domácích pracovníků musí být jiná. Poškození pak budou domácí nekvalifikovaní pracovníci. Nabídkový šok nekvalifikovaných zaměstnanců zvýší poměrnou vzácnost kvalifikovaných pracovníků a způsobí to zvýšení jejich mezd. Kvalifikovaní pracovníci pak v důsledku imigrace získávají. Pokud bychom opustili předpoklad zcela neelastické nabídky práce, pak s poklesem mezd někteří domácí pracovníci nebudou ochotni při nižší mzdě pracovat. Imigrace tak může ovlivnit dobrovolnou nezaměstnanost českých pracovníků, jejichž mzdy klesly.

Dalšími vlivy souvisejícími s migrací a vlivy na mzdy se zabýval Pavel a Turková (2007). Zabývali se především situací z regionálního pohledu (až na úrovni okresů), kdy může docházet k evidentním distorzím, pakliže je v místě provoz i sídlo zahraničního či smíšeného podniku, protože do celkového objemu mezd zde na relativně menším počtu pracovníků může vstupovat i management se svými extrémně vysokými platy a odměnami, řádově několikanásobně převyšujícími průměr v národním hospodářství.

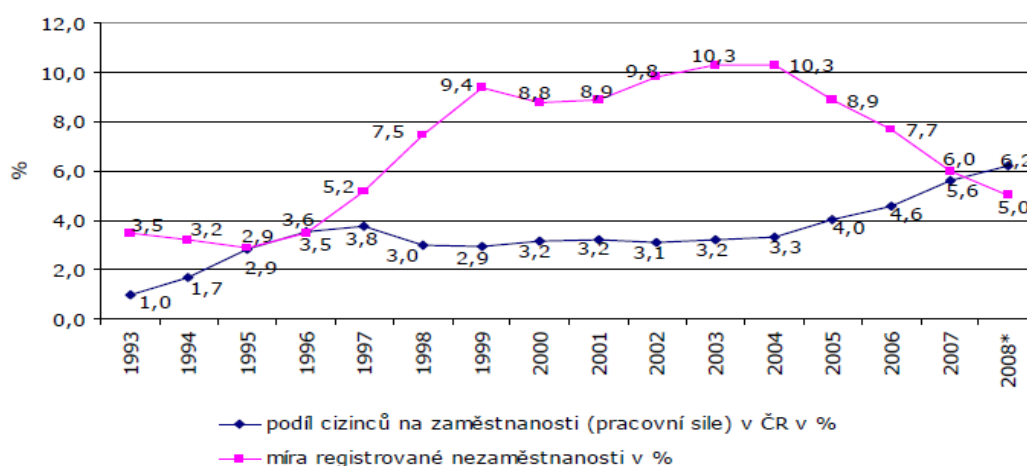
Zmínění autoři pak provedli analýzu v některých krajích České republiky a zjistili např., že v Praze a hlavně v letech 2003 až 2005 bylo možné vysledovat, že růst počtu zahraničních zaměstnanců „stahoval“ růst průměrné mzdy pod celorepublikový průměr. Ovšem tento fakt byl negativně ovlivněn údajem za rok 2004, který byl silně poznamenán nízkým růstem mezd ve veřejném sektoru díky aplikaci úsporných opatření. Vzhledem k větší váze pracovníků veřejného sektoru na zaměstnanosti v Praze tak došlo i k výraznému snížení celkového tempa růstu mezd (Pavel a Turková, 2007).

3.2 Imigrace a její vliv na nezaměstnanost

Trbola a Rákoczyová (2010) zjišťovali, že cizinci sehrávají na trhu práce v České republice stále významnější roli; zatímco se v roce 1993 podíleli na celkové zaměstnanosti obyvatelstva asi 1 %, na konci června 2008 už 6,2 %. Co se týče vztahu nezaměstnanosti a migrace, tam lze zmínit, že zvyšující se podíl cizinců na zaměstnanosti v České republice nekoliduje (viz. Graf 3.1) s vývojem míry nezaměstnanosti (např. na konci roku 2007 i na konci června 2008 byla míra nezaměstnanosti ve srovnání s lety 2003-2004, zhruba poloviční – 5 %). Příznivý vývoj na trhu práce zformoval místo pro zahraniční pracovní sílu. Ta se kumulovala především ve stavebnictví a zpracovatelském průmyslu. Situace na trhu práce ale nebyla ve všech krajích a okresech České republiky stejná. Co se pak týče cizinců evidovaných

na úřadech práce, v porovnání s obyvatelstvem České republiky bývají cizinci zaměstnávání častěji ve stavebnictví, zpracovatelském průmyslu a v odvětví těžby nerostných surovin. Na konci června 2008 evidovaly úřady práce více než 100 tis. cizinců zaměstnaných ve zpracovatelském průmyslu (39% z celkového počtu) a 62 tis. ve stavebnictví (23% z celkového počtu).

Graf 3.1 Vývoj podílu cizinců na zaměs. a míry registrované nezam. v ČR

Zdroj: Trbola a Rákoczyová, 2010

Popová (2009) sledovala situaci migrace v závislosti na ekonomické recesi v letech 2008 a 2009 a uvedla, že její analýza ekonomických souvislostí pracovní migrace v České republice potvrdila názor, že doba hospodářského růstu a tedy růstu volných pracovních míst je charakteristická vysokou mírou růstu u zaměstnanosti cizinců a naopak. V tomto ohledu se na stavu počtu cizinců na českém trhu práce výrazně projevila současná hospodářská krize, která dále potvrzuje předpoklad, že zahraniční pracovníci představují nejcitlivější složku pracovní síly, která může rychle reagovat na dané ekonomické změny.

Výzkumná studie Pavla a Turková (2007) prezentovala výsledky situace na českém trhu práce v letech 2001 až 2006. Tuto situaci charakterizovali tím, že v letech 2001-2003 se nijak v rámci zaměstnanosti nezlepšovala, a to i přesto, že se růst HDP pohyboval v kladných hodnotách. Situace se začala výrazně zlepšovat až od roku 2004, kdy došlo k urychlení růstu ekonomiky. Míra nezaměstnanosti se snížila z 8,3 % v roce 2004 na 7,2 % v roce 2006. Příznivý vývoj byl zjištěn i v případě zaměstnanosti, kde se podařilo zastavit její propad a naopak bylo docíleno jejího meziročního růstu, který se v letech 2005 a 2006 činil zhruba 1,2 %. Radikální zlepšování situace na trhu práce bylo mimo jiné doprovázeno vysokým růstem počtu zahraničních pracovníků, tedy měli vliv

na snižování celkové nezaměstnanosti. Ten se v letech 2005 a zejména 2006 evidentně zvyšoval a byl tak jedním ze zásadních prvků, které se podílely na snižování nezaměstnanosti.

Zmiňovaný výzkum v konkrétních oblastech ČR, přinesl v problematice nezaměstnanosti takové výsledky, že stejně jako v případě Prahy ani ve Středočeském kraji, kde bývá příliv zahraničních pracovníků pravidelně největší, nebyl vysledován nějaký negativní dopad na míru nezaměstnanosti. V roce 2006 došlo dokonce k razantnímu poklesu. K ovlivnění ve sledovaném období nedocházelo ani v Moravskoslezském kraji (Pavel a Turková, 2007).

3.3 Imigrace a její vliv na trh práce komplexně

Obecný vliv na trh práce lze v souvislosti s migrací, zejména imigrací, sledovat v mnoha aspektech. Je zřejmé, že pro mnoho zaměstnavatelů podnikajících v České republice představují zahraniční pracovníci významný a nezastupitelný zdroj pracovní síly. Příčin, které ponoukají zaměstnavatele k náboru zahraničních pracovníků je vícero, všechny jsou ovšem ovlivňovány snahou obstát v celosvětovém konkurenčním prostředí a nezbytností překonat nerovnováhu v nabídce a poptávce na pracovním trhu. Především úsilí o dosažení konkurenceschopnosti v rámci globální soutěže vybízí některé zaměstnavatele k značnému snižování výrobních nákladů, zejména pak nákladů na pracovní sílu (Trbola a Rákoczyová, 2010).

Na trhu práce se tak formuje výsek neatraktivních, českými pracovníky obtížně obsaditelných pracovních pozic, které jsou svou povahou předurčeny pro flexibilní a v určitém smyslu i nenáročnou zahraniční pracovní sílu. Z jiného pohledu se na trhu práce objevuje dost vysoce kvalifikovaných pracovních míst se speciálními požadavky např. na jazykové znalosti nebo unikátní kulturní kompetence. Vzhledem k těmto nárokům jsou tato pracovní místa pro českou pracovní sílu naopak těžce dosažitelná. Rozdíl mezi těmito dvěma sférami pracovního trhu, které jsou predeterminovány pro zahraniční pracovníky, je hlavně v kvalitě pracovních míst, mzdovém ohodnocení, v jistotě a stálosti pracovních pozic a také v sociálním statusu těchto pracovních míst (Trbola a Rákoczyová, 2010).

Drbohlav (2010) se zase zabýval charakteristikou imigrantů a na tom závislým vlivem na trh práce. V České republice lze podle něj identifikovat dvě základní skupiny imigrantů. První skupinou jsou imigranti „z východu“, kam patří především mladí muži najímaní na manuální, málo placenou a nekvalifikovanou práci, která plně nevyužívá

jejich potenciál (je možné mluvit o podzaměstnanosti). Pro tuto skupinu je typické, že zde patří značný počet neregulérních zaměstnanců. Druhou skupinou jsou pak imigranti „ze západu“, kteří jsou více heterogenní, nalézají se v ní ve vyšším množství jedinci s vyšším vzděláním, kteří jsou zaměstnáváni na manažerských a vysoce kvalifikovaných pozicích.

Do výše zmiňované první skupiny v podstatě patří imigranti z tzv. třetích zemí, jejichž obyvatelé kromě pracovního povolení musí mít i vstupní víza – většinou se, v porovnání s Českou republikou, jedná o státy s nižší životní úrovní. Do druhé skupiny patří většinou země, které jsou součástí EU nebo tzv. třetí země, jejichž obyvatelé víza nepotřebují a často jde o země s vyšší nebo srovnatelnou životní úrovní obyvatel jakou má Česko. V Česku bohužel neexistují srovnatelná statistická data mapující populaci neregulérně pracujících imigrantů, jako mají k dispozici například vědci ve Spojených státech. Z toho důvodu konkrétní počty a další statistické proměnné o této populaci nejsou u nás známy. Nejspíše se neregulérní práce týká zejména imigrantů z Ukrajiny a z Vietnamu, kteří, nepočítáme-li Slováky, tvoří v Česku nejpočetnější skupiny cizinců. Obě tyto kategorie současně patří ke státům, které jsou nejvíce formálně znevýhodněny při vstupu na náš pracovní trh, což pak současně představuje podle dlouhodobých zkušeností z jiných zemí jeden z významných předpokladů neregulérní práce imigrantů (Hofírek, Nekoják, 2007).

Popová (2009) uvádí, že zaměstnanost migrantů má velmi citlivý účinek na stav ekonomiky. Nejvýznamnějším pozitivem je jistě schopnost migrantů zaplnit mezery na trhu práce – jsou to zpravidla práce málo atraktivní, málo placené, o které ve většinové společnosti není zájem. Naopak se ale cizinci také podílejí na podnikání v kulturně nových sférách či službách, eventuálně jde o vysoce kvalifikované zaměstnance, kteří se uplatní kdekoli. V rámci negativních účinků lze zmínit nebezpečí nadměrného upřednostňování oblastí náročných na levnou pracovní sílu. Tento trend může ve spojení s potlačením investic do kapitálově náročných projektů, rozvoje a high-tech technologií vést ke komplexnímu zaostávání ekonomiky. Při nelegální pracovní imigraci tvoří problém ztráty příjmů na daních a pojištění, včetně narušování právního systému. Ekonomická imigrace pomáhá hnát motory ekonomiky, jelikož se zaměřuje především do hlavních center hospodářského rozvoje, do velkých průmyslových měst a urbanizovaných oblastí. Právě tato území jsou charakteristická celkem nízkou nezaměstnaností, což popírá fakt o vytlačování domácích zaměstnanců a potvrzuje předpoklad o účinku doplnění trhu práce.

Rozdíly panují i mezi migranty z různých zemí. Zaměstnávání obyvatel EU a cizinců ze třetích zemí se z aspektu odvětvové struktury odlišuje. Obyvatelé EU jsou mnohem méně zaměstnání v odvětví stavebnictví; naopak, poměrně častěji nežli cizinci ze třetích zemí se uplatňují v odvětví profesních vědeckých a technických činností. Mají do jisté míry upřednostňované postavení na trhu práce. Ukazuje se také odlišnost v kvalifikační struktuře zaměstnaných cizinců a obyvatelstva České republiky. Typicky lepší postavení na trhu práce v České republice mají v porovnání s občany cizinci ze zemí EHP a OECD. Zaměstnaní obyvatelé EU jsou v celkem méně výhodném postavení, což je dáno tím, že nejpočetnější kategorií z nich reprezentují obyvatelé Slovenska, kteří nemají tak dobré postavení, jako obyvatelé tradičních zemí EU (Trbola a Rákoczyová, 2010).

Stojanov a kol. (2011) se ve své studii zabývali mimo jiné tím, že časté argumenty zahraničních expertů zabývajících se migrací a jejím vlivem na trhy práce argumentují tím, že migranti zabírají pracovní místa původně vymezená domácím pracovníkům, a že peníze vydělané v konkrétním státě pak putují do zahraničí (ve formě remitencí), namísto toho, aby zůstaly v hostitelské zemi. Autoři však tomuto argumentu oponují a ukazují na to, že pracovní imigrace pro českou ekonomiku nereprezentují žádnou významnou zátěž. Na příkladu výpočtu migračního přebytku pro Česko (za využití metodologie Borjase 1994, 1995) je zřejmé, že komplexní účinek imigrace pro domácí ekonomiku je pozitivní.

Výpočet migračního přebytku mimo jiné poukazuje na to, že pracovní migrace v Česku je zatím spíše na značně nízké úrovni v porovnání s mnoha vyspělými migračními státy (v případě tohoto výzkumu jej porovnávali s americkou ekonomikou). Tato analýza měla přispět k potvrzení toho, že hypotézy o nezvladatelné ekonomické migraci do Česka a jejím nepříznivém vlivu nemají v této čistě ekonomicky definované sféře význam. Ovšem faktem je, že přijetí, resp. zamítnutí této hypotézy podle autorů dosud moc nesouvisí se skutečnou, objektivní situací. Jedná spíše o politickou hru, kdy významnými hráči na scéně jsou mimo státní administrativy samotní politici tak jako různě lobující odborové svazy, podnikatelská sdružení v ekonomice, nevládní kruhy aj. Fakta mluví jasně – pracovní migrace do Česka z čistě ekonomického pohledu má pořád velký a pozitivní potenciál (Stojanov a kol., 2011).

Vliv imigrace a trh práce je možné zprostředkovaně sledovat i tím, co ovlivňuje možnosti imigrantů v České republice zůstat, respektive si vůbec hledat zaměstnání. V tomto ohledu je možné zmínit např. studii Grygara a Čenka (2006). Do určitých

kariérních možností imigrantů a uznávání jejich kvalifikace pro zastávání konkrétních pracovních postů typicky zasahují tyto faktory: administrování pobytu v České republice, rozložení a hustota sociálních sítí, jazykové kompetence a z příbuzenství a rodičovství vyplývající závazky a povinnosti a realizace genderových rolí.

Podmínky, které imigrantům napomáhají ke sjednání lepší kvalifikace, přizpůsobení se trhu práce a kariérnímu růstu, pak náleží dlouhodobá a opakovaná zkušenost s dřívějšími pobyty v ČR anebo fungování stabilních sociálních sítí. Okolnosti, které naopak diskvalifikují či zabraňují větší mobilitě na pracovním trhu, popř. do ní nepříjemně zakročují, jsou zkušenosti se zapojením do stínové ekonomiky, popř. pracovní kariéra na hranici legality. Důležitost při možnosti adaptovat se na českém trhu práce sehrává i znalost českého jazyka, ovšem především jeho ovládnutí na té úrovni, která je spojena se zastávanou pracovní pozicí (Grygar a Čeněk, 2006).

Dle Drbohlava (2011) by byly bezesporu zajímavé údaje o objemu peněz, které migranti posílají do svých zemí původu (tzv. remittance). Avšak data o finančních transakcích do zahraničí nejsou v individualizované podobě českými bankami zveřejňována – udává se pouze celková bilance plateb. Z těchto dat vyplývá, že v roce 2003 bylo z Česka do zahraničí převedeno cca 500 milionů amerických dolarů (USD), z čehož pětina mířila do Polska a třetina do Ruské federace. Novější přehledy poskytuje Eurostat. Podle tohoto zdroje odliv finančních prostředků cizinců pobývajících a pracujících v Česku prostřednictvím jejich remitencí do zahraničí představoval v roce 2007 460 milionů eur a v roce 2008 pak 380 milionů eur. V tomto poklesu je skryta poměrně dramatická změna, a to zvýšení odlivu remitencí do třetích zemí – z 240 milionů na 320 milionů eur a naopak snížení přesunu remitencí z Česka do zbylých zemí EU (z 210 milionů na 50 milionů eur).

Horáková (2006) mimo jiné zmiňuje i ovlivňování trhu práce prostřednictvím skladby samotných imigrantů. Neboť složení imigrantů přicházejících do České republiky je již delší dobu poměrně stereotypní. I když imigrace v České republice není natolik významná, jako v jiných zemích, lze do určité míry hovořit o tom, že díky imigraci se český trh práce obohacuje o pracovníky mužského pohlaví (v roce 2006 byla mezi imigranty výrazná převaha mužů, tvořili až 69 % všech ekonomicky aktivních imigrantů). Mezi pohlavím a věkem byla rovněž zjištěna statisticky významná korelace. S rostoucím věkem se zvyšuje podíl mužů mezi ekonomicky aktivními cizinci. Podíl žen byl signifikantně vyšší v nejmladší věkové skupině do 20 let. Mladší cizinci pak ovlivňují spíše trh práce v tom smyslu, že pracují spíše jako zaměstnanci, kdežto starší

cizinci jej pak ovlivňují v tom smyslu, že se na trhu práce uplatňují spíše jako živnostníci.

Z hlediska imigrace a jejího vlivu na trh práce se v poslední době začínají objevovat studie zaměřené do budoucnosti. Jak je totiž známo, Evropu v blízké budoucnosti čeká významný pokles populace, respektive stárnutí populace. Bude přibývat obyvatel, kteří nebudou ekonomicky aktivní a mladí lidé na ně budou muset vydělávat. Problémem je zejména to, že zatímco dnes v Evropě 100 pracujících vydělává na 35 důchodců, v roce 2050 bude na 100 pracujících připadat 75 důchodců. Podle Ministerstva práce a sociálních věcí bude na českém trhu práce v roce 2030 podle prognóz chybět až 420 tisíc pracovních sil. I proto u nás Ministerstvo práce a sociálních věcí v roce 2003 spustilo projekt, který nesl název *Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků*. Jeho smyslem bylo nalákat do České republiky kvalifikované cizince i s rodinami (pro první rok se počítá s maximálně 300 odborníky). Ti by se měli začlenit do naší společnosti, a zčásti tak řešit nepříznivé dopady neblahé demografické situace. I takto lze sledovat vliv na trh práce (Zíka, 2003).

Bucin a kol. (2008) tuto myšlenku podporují. Uvádějí, že i v budoucnosti zůstane řízená imigrace nejefektivnějším nástrojem řešení nedostatku pracovních sil na trhu práce. Správně načasovaná a současně cíleně řízená migrace může rovněž pomoci utlumit nebo vyrovnat většinu strukturálních nerovností pohlavně-věkové struktury obyvatelstva vzniklé v důsledku zřejmějších poklesů porodnosti. Předpokladem maximalizace žádaných účinků je ale důsledné a systematické uplatňování koncepčně podložených a dostatečně flexibilních zásad regulace migrace, které by umožňovaly operativně odpovídat na potřeby sociálně-ekonomického vývoje České republiky. Ovšem autoři zase výrazně upozorňují na to, že myšlenky, které hovoří o tom, že řízená migrace by mohla zastavit populační stárnutí komplexně, jsou naprosto scestné a hlavně nereálné.

Je zřejmé, že problematika imigrace ve spojitosti s trhem práce je zpracovávána z různých pohledů velmi intenzivně. Existuje řada studií, jejichž závěry se v podstatě shodují a stejně tak i některé studie nabízejí pohledy nové. Ovšem, stejně jako uvádí Pavel a Turková (2007) vliv imigrace na fungování domácího trhu práce a na vývoj ostatních makroekonomických agregátů není úplně jednoznačný, což prokazují výsledky mnoha analýz uskutečňovaných jak představiteli akademické obce, tak i zaměstnanci mezinárodních organizací. Co je velmi důležité si uvědomit, je fakt, že ačkoliv jsou k dispozici některé statistiky a číselné údaje, v podstatě neexistují žádné

relevantní údaje zabývající se ilegální imigrací, a tak je těžké činit v tomto směru jednoznačné závěry, neboť nikdo nemůže přesně říci, jaký vliv na trh práce mají tito cizinci.

4 Pracovní imigrace do ČR

4.1 Základní vymezení

4.1.1 Cizinec

Cizincem se z hlediska zákona o zaměstnanosti rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, občanem EU/EHP a Švýcarska, ani jeho rodinným příslušníkem. Cizincem je i osoba bez státní příslušnosti.

Cizinci, kteří mají na území ČR trvalý pobyt, mají z hlediska zaměstnávání stejné právní postavení jako občané České republiky, tzn., že při výběru zaměstnání nejsou omezováni s výjimkou některých povolání, kde podle právních předpisů platných na území ČR se vyžaduje státní občanství. Stejně se pohlíží na cizince, kteří požívají doplňkové nebo dočasné ochrany podle zvláštního zákona (Integrovaný portál MPSV, 2012).

4.1.2 Vstup cizinců na trh práce

- Zaměstnávání cizinců tuzemským zaměstnavatelem v ČR - pracovněprávní vztahy mezi cizincem a zaměstnavatelem se řídí především zákoníkem práce a předpisy souvisejícími obdobně, jak je tomu i u zaměstnanců - občanů ČR. Zákoník práce však v těchto případech umožňuje pracovněprávní vztahy mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem upravit odchylně podle právních předpisů o mezinárodním právu soukromém. Podmínky zaměstnávání jsou stanoveny dále zákonem o zaměstnanosti, podle kterého cizinci mohou být zaměstnání na území ČR za předpokladu, že obdrželi povolení k zaměstnání, pokud jsou tato povolení podle zákona o zaměstnanosti potřebná, a povolení k pobytu.
- Výkon práce cizinci vysílanými na území ČR zahraničním zaměstnavatelem za účelem plnění smlouvy uzavřené s tuzemskou právnickou nebo fyzickou osobou - pracovněprávní vztahy mezi zahraničním zaměstnavatelem a cizincem, který je k výkonu práce

vysílán, se řídí obvykle právem země, ve které má zahraniční zaměstnavatel své sídlo. Výkon práce může být zahájen za předpokladu, že cizinec obdržel povolení k zaměstnání a povolení k pobytu (Integrovaný portál MPSV, 2012).

4.1.3 Postup zaměstnavatele

V případě hlášení volných pracovních míst je zaměstnavatel povinen oznámit příslušnému úřadu práce volné pracovní místo²⁵ a jeho charakteristiku²⁶ v případě, že zamýšlí zaměstnat cizince.

Zaměstnavatel může cizince získat pouze na volná pracovní místa, která nelze s ohledem na požadovanou kvalifikaci nebo nedostatek volných pracovních sil obsadit jinak. Svůj záměr zaměstnávat cizince je zaměstnavatel povinen oznámit a projednat předem s krajskou pobočkou úřadu práce.

Oznámení a projednání záměru zaměstnávat cizince se nevyžaduje v případě zaměstnavatele, který hodlá zaměstnat cizince:

- kterému je vydáváno povolení k zaměstnání bez ohledu na situaci na trhu práce,
- u kterého se povolení k zaměstnání nevyžaduje,
- který žádá o prodloužení povolení k zaměstnání, nebo
- který bude zaměstnáván jako držitel zelené nebo modré karty.

Zaměstnavatel může cizince zaměstnávat pouze v takovém případě, pokud tento cizinec má:

- platné povolení k zaměstnání od příslušného úřadu práce,
- platné povolení k pobytu,
- písemně uzavřenou pracovní smlouvu na dobu, po kterou by mělo být zaměstnání vykonáváno, písemně uzavřenou dohodu o pracovní činnosti nebo písemně uzavřenou dohodu o provedení práce, a za předpokladu, že zaměstnavatel cizince přihlásil k platbě dávek sociálního a zdravotního pojištění (Integrovaný portál MPSV, 2012).

---

²⁵ Volným pracovním místem se rozumí takové místo, které zaměstnavatel nově vytvořil nebo které se uvolnilo.

²⁶ Charakteristikou se rozumí druh práce, místo výkonu práce, předpoklady a požadavky stanovené pro zastávání pracovního místa, základní informace o pracovních a mzdových podmínkách a dále informace, zda jde o zaměstnání na dobu určitou nebo neurčitou a jeho předpokládanou délku.

4.1.4 Postup cizince

Cizinec musí žádat o povolení k zaměstnání písemně u příslušné krajské pobočky úřadu práce zpravidla před svým příchodem na území ČR.

Žádost o povolení k zaměstnání obsahuje:

- identifikační údaje cizince (tj. jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, státní občanství, rodné číslo nebo datum a místo narození, nebylo-li rodné číslo přiděleno, bydliště),
- adresu v zemi trvalého pobytu a adresu pro doručování zásilek,
- číslo cestovního dokladu a název orgánu, který cestovní doklad vydal,
- identifikační údaje budoucího zaměstnavatele (název, sídlo, identifikační číslo),
- druh práce,
- místo výkonu práce a dobu, po kterou by mělo být zaměstnání vykonáváno,
- případně další údaje nezbytné pro výkon zaměstnání.

Základní podmínkou pro vydání povolení k zaměstnání cizinci je situace na trhu práce a okolnost, že se jedná o volné pracovní místo, které s ohledem na požadovanou kvalifikaci nebo dočasný nedostatek volných pracovních sil nelze obsadit jinak. Příslušnou pro vydání tohoto povolení je vždy krajská pobočka úřadu práce, v jehož obvodu bude cizinec zaměstnání vykonávat (Integrovaný portál MPSV, 2012).

4.1.5 Zvláštní případy při udělování povolení k zaměstnání cizinci

Povolení k zaměstnání s ohledem na situaci na trhu práce se vydává cizinci, který bude sezónním zaměstnancem na dobu šesti měsíců v kalendářním roce, pokud mezi jednotlivými zaměstnáními uplyne doba nejméně šesti měsíců.

Povolení k zaměstnání bez ohledu na situaci na trhu práce se vydává cizinci:

- který bude zaměstnán na časově vymezené období za účelem zvyšování svých dovedností a kvalifikace ve zvoleném zaměstnání (stáž), avšak na dobu nejdéle jednoho roku. Toto období může být prodlouženo, nejdéle však na dobu potřebnou pro získání odborné kvalifikace podle předpisů platných v České republice,
- do 26 let věku zaměstnaného příležitostnými a časově omezenými pracemi v rámci výměny mezi školami nebo v rámci programů pro mládež, jichž se Česká republika účastní,

- který je duchovním církve registrované v České republice nebo náboženské společnosti registrované v ČR,
- o němž to stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, k jejíž ratifikaci dal Parlament souhlas a již je Česká republika vázána,
- kterému bylo uděleno vízum za účelem strpění pobytu podle pobytového zákona nebo mu za stejným účelem bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu, nebo
- který je žadatelem o udělení mezinárodní ochrany podle zákona o azylu, nebo kterému bylo uděleno vízum k pobytu nad 90 dní za účelem strpění pobytu, nejdříve však po uplynutí 12 měsíců ode dne podání žádosti o udělení azylu (Integrovaný portál MPSV, 2012).

4.1.6 Právní postavení občanů EU/EHP, Švýcarska a jejich rodinných příslušníků z hlediska zákona o zaměstnanosti

Občané členských států Evropské unie²⁷ a jejich rodinní příslušníci nejsou z hlediska zákona o zaměstnanosti považováni za cizince a v souladu s tímto zákonem mají stejné právní postavení jako občané České republiky.

Stejné právní postavení jako občané České republiky mají též občané Norska, Lichtenštejnska a Islandu, patřící do EHP²⁸, jejich rodinní příslušníci a dále občané Švýcarska a jejich rodinní příslušníci.

Občan EU/EHP a Švýcarska nebo jeho rodinný příslušník nepotřebuje pro účely zaměstnání na území ČR povolení k zaměstnání.

Rodinný příslušník občana Evropské unie, který sám není občanem Evropské unie, může vstoupit na trh práce bez povolení k zaměstnání až poté, co mu bylo Ministerstvem vnitra ČR vydáno povolení k přechodnému pobytu formou pobytové karty rodinného příslušníka Evropské unie (Integrovaný portál MPSV, 2012).

4.1.7 Zelené karty

Zelená karta je povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání na území České republiky ve zvláštních případech. Cizinec, který má zelenou kartu

²⁷ Ke státům EU patří Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovinsko, Slovensko, Španělsko, Švédsko, Velká Británie

²⁸ Evropský hospodářský prostor (EHP) byl v roce 1994 vytvořen především proto, aby se vnitřní trh EU rozšířil na tři země Evropského sdružení volného obchodu (ESVO). Veškeré právní předpisy EU související s vnitřním trhem se postupně začleňují do právních předpisů zemí ESVO a na jejich řádné provádění a uplatňování dohlíží zvláštní orgány ESVO.

vydanou na konkrétní pracovní místo, je oprávněn pobývat na území České republiky a pracovat na pracovním místě, na které byla zelená karta vydána. Zelená karta tedy spojuje povolení k pobytu i povolení k zaměstnání.

Zelená karta se vydává:

- Typ A: pro kvalifikované pracovníky s vysokoškolským vzděláním a klíčový personál.
- Typ B: pro pracovníky na pracovních pozicích minimálně s požadavkem vyučen.
- Typ C: pro ostatní pracovníky.

Platnost zelené karty je 2-3 roky. U zelené karty typu A a B je možné její platnost za určitých okolností prodlužovat vždy až o 3 roky.

Zelená karta je tedy určena pro cizince, občany zemí, které nejsou členy Evropské unie. Zelená karta usnadní přístup na trh práce cizincům, kteří mají kvalifikaci, po které je v České republice poptávka (Integrovaný portál MPSV, 2013).

4.1.8 Modré karty

Tato karta je vydávána k dlouhodobému pobytu na území České republiky za účelem výkonu zaměstnání vyžadujícího vysokou kvalifikaci. Cizinec, který má modrou kartu, je oprávněn pobývat na území České republiky a pracovat na pracovním místě, na které byla modrá karta vydána, a případně toto místo za definovaných podmínek změnit. Modrá karta tedy spojuje povolení k pobytu i povolení k zaměstnání.

Modrá karta je určena pro pracovníky s vyšším odborným nebo vysokoškolským vzděláním, kteří mají pracovní smlouvu nejméně na dobu jednoho roku na zákonem stanovenou týdenní pracovní dobu a sjednanou hrubou měsíční nebo roční mzdu, jejíž výše odpovídá alespoň 1,5 násobku průměrné hrubé roční mzdy v České republice vyhlášené sdělením Ministerstva práce a sociálních věcí.

Platnost modré karty je na dobu výkonu zaměstnání stanovenou v pracovní smlouvě plus 3 měsíce, nejdéle však na 2 roky (Integrovaný portál MPSV, 2011).

4.2 Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

4.2.1 Zaměstnanost cizinců v ČR

Počet ekonomicky aktivních cizinců rostl v Česku nejrychleji v první polovině 90. let – z počtu asi 52 tisíc osob v roce 1993 na téměř 200 tisíc osob v roce 1997. Následně v letech 1998 a 1999 došlo k propadu z důvodu špatného ekonomického

vývoje, tak z důvodu legislativních změn. V období 2000-2003 došlo k mírnému vzestupu v počtu ekonomicky aktivních cizinců.

V tabulce č. 4.1 lze vidět, že po roce 2004²⁹ došlo k prudkému nárůstu a na konci roku 2008 bylo v Česku evidováno přes 360 tisíc ekonomicky aktivních cizinců.

Dle Horákové (2010) v roce 2009 došlo k významnému poklesu, jenž byl zapříčiněn hospodářskou recesí, což lze vidět v tabulce č. 4.1. Došlo k poklesu na 318462 (-43247) ekonomicky aktivních cizinců v roce 2009. Tento pokles pokračoval do roku 2010 na 306350 ekonomicky aktivních cizinců, kdy se tento počet stabilizoval s mírným nárůstem v roce 2011, a to na 310921 ekonomicky aktivních cizinců.

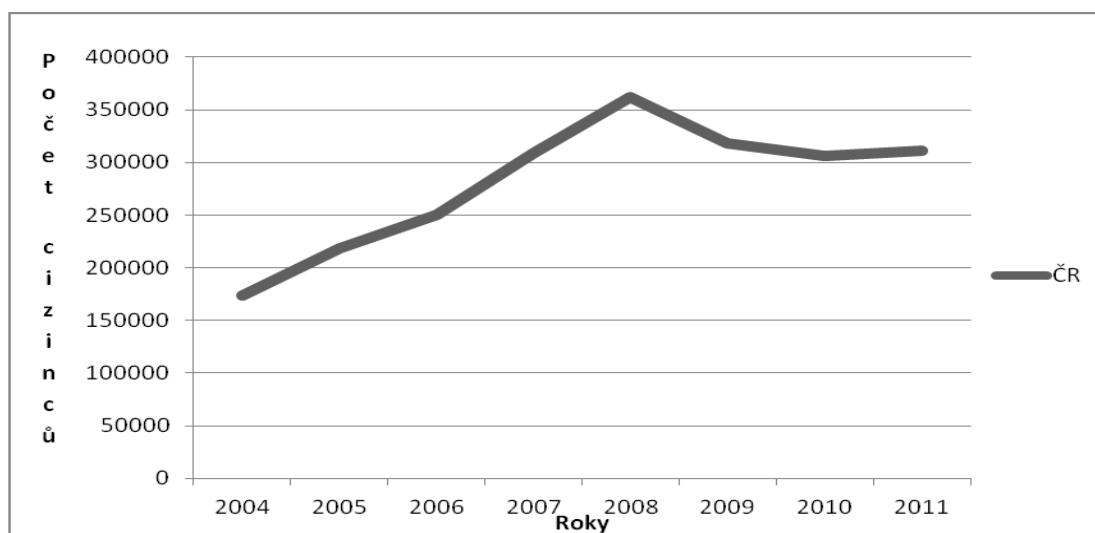
Tabulka č. 4.1 Zaměstnanost cizinců v ČR (2004-2011) k 31.12.

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ČR	173203	218982	250797	309027	361709	318462	306350	310921

Zdroj: Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 28, 2012. Vlastní zpracování.

Na grafu č. 4.1 lze sledovat rostoucí trend vývoje počtu ekonomicky aktivních cizinců v ČR, jenž vrcholil v roce 2008 a následný pokles se stabilizací v roce 2011.

Graf. č. 4.1 Zaměstnanost cizinců v ČR (2004-2011) k 31.12.

Zdroj: Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 28, 2012. Vlastní zpracování.

Na následující tabulce č. 4.2 a grafu č. 4.2 lze sledovat vzrůstající podíl cizinců na celkovém počtu pracovních sil v ČR. V roce 2004 tato hodnota činila 3,30%, tento podíl rostl až do roku 2008 (6,43%), tedy až do doby vysoké ekonomické výkonnosti

²⁹ Rok vstupu do Evropské Unie

ČR. Od roku 2008 do roku 2010 došlo k mírnému snížení na 5,58%, jež koresponduje opět s vývojem ekonomické výkonnosti (recese). V roce 2011 se hodnota ustálila na 5,45%.

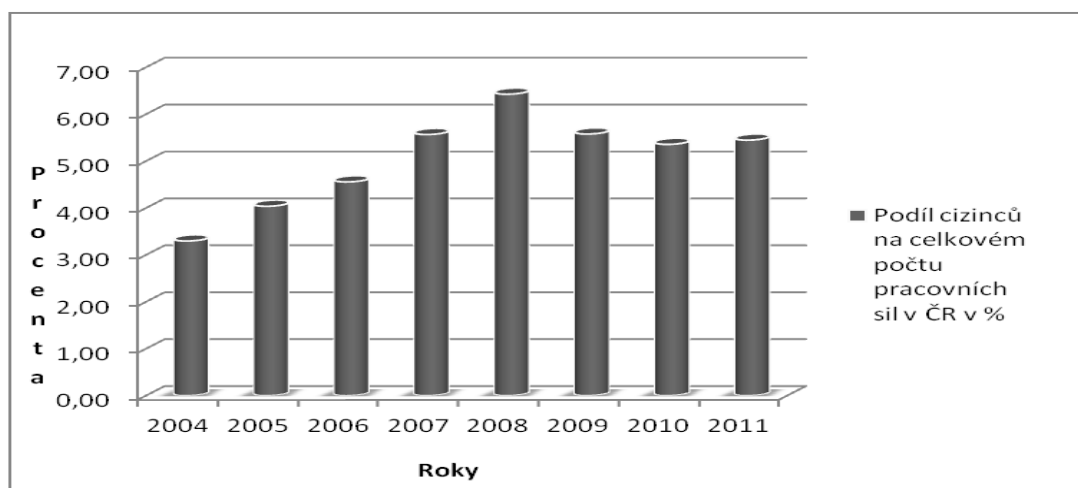
I přes mírné snížení v letech 2008-2010 lze konstatovat, že trend růstu podílu cizinců na celkovém počtu pracovních sil v ČR je rostoucí.

Tabulka č. 4.2 Podíl cizinců na celkovém počtu pracovních sil v ČR v % (2004-2011) k 31.12.

	Celková zaměstnanost cizinců v ČR	Pracovní síla v ČR	Podíl cizinců na celkovém počtu pracovních sil v ČR v %
2004	173203	5242782	3,30
2005	218982	5419285	4,04
2006	250797	5495811	4,56
2007	309027	5544625	5,57
2008	361709	5621070	6,43
2009	318462	5708580	5,58
2010	306350	5712497	5,36
2011	310921	5709218	5,45

Zdroj: Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 28, 2012. Vlastní zpracování.

Graf č. 4.2 Podíl cizinců na celkovém počtu pracovních sil v ČR v % (2004-2011) k 31.12.

Zdroj: Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 28, 2012. Vlastní zpracování.

4.2.2 Zaměstnanost cizinců podle postavení v zaměstnání

Dále lze sledovat v tabulce č. 4.3, jaký počet ekonomicky aktivních cizinců je registrován na úřadu práce a jaký počet ekonomicky aktivních cizinců má živnostenské oprávnění.

Tabulka č. 4.3 Zaměstnanost cizinců podle postavení v zaměstnání v letech (2004-2011) k 31.12.

Postavení v zaměstnání	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Celkem	173 203	218 982	250 797	309 027	361 709	318 462	306 350	310 921
z toho								
Evidování úřady práce	107 984	151 736	185 075	240 242	284 551	230 709	215 367	217 862
Živnostníci	65 219	67 246	65 722	68 785	77 158	87 753	90 983	93 059
v %								
Evidování úřady práce	62,3	69,3	73,8	77,7	78,7	72,4	70,3	70,1
Živnostníci	37,7	30,7	26,2	22,3	21,3	27,6	29,7	29,9

Zdroj: Zaměstnanost - datové údaje (ČSÚ), 2012. Vlastní zpracování.

Dle Horákové (2010) podíl živnostenských podnikatelů po vstupu do EU začal klesat. Česká republika prožívala ekonomickou konjunkturu a cizinci snáze získávali povolení k zaměstnání. V roce 2008 klesl podíl živnostníků na 22 %. Ekonomická recese ale způsobila opětovný přeliv části cizinců ze závislých zaměstnání do nezávislého živnostenského podnikání, a tak lze sledovat opětovný nárůst podílu živnostníků na 29,9 % v roce 2011.

Počet cizinců v postavení zaměstnanců závisí na situaci na trhu práce. Oblasti s nízkým procentem nezaměstnanosti zpravidla vykazují větší počet cizinců, kteří obdrželi povolení k zaměstnání nebo jsou evidováni na úřadech práce.

Dle Poláchové (2011) od roku 2005 došlo k nárůstu zaměstnanosti v postavení zaměstnanců, který vzhledem k vysokému podílu této skupiny ovlivňuje celkovou zaměstnanost cizinců. V tomto období prochází česká ekonomika pozitivním vývojem a s tím souvisí i vysoký počet pracovních míst. Právě zahraniční migrace je jedním z možných řešení neuspokojené poptávky pracovního trhu po pracovní síle.

Za další aspekt, ovlivňující migrační toky v České republice, může být považován její vstup do Evropské unie. Tato událost může na pracovní migraci působit ve dvou směrech. Na jednu stranu je významným pull faktorem, neboť zvyšuje atraktivitu země v souvislosti s předpokládanými pozitivními změnami vstupu do EU na

socioekonomický vývoj v České republice. V tomto směru ovlivňuje hlavně zaměstnance ze třetích zemí.

4.2.3 Zaměstnanost cizinců - občané EU, EHP, ESVO

Dle Horákové (2010) v období od roku 1995 až do poloviny roku 2008 tvořili více než polovinu z celkové zaměstnanosti cizinců občané EU, od poloviny roku 2008 mírně převládli cizinci z třetích zemí. Změna ale nastala díky hospodářské recesi. Tato krize zákonitě postihla více cizince z třetích zemí, kteří musejí mít povolení k zaměstnání, které jim nebylo často prodlouženo, protože o pracovní místa se zajímali více než dříve domácí nezaměstnaní. Relativní zastoupení občanů EU/EHP/ESVO na trhu práce v ČR se v době hospodářské krize tudíž zvýšilo a jejich podíl na celkové zaměstnanosti cizinců dosáhl 49,1 %, zatímco na konci roku 2008 činil 43,4 %.

Následující roky (2010,2011) můžeme nadále sledovat zvyšování podílu cizinců z EU/EHP/ESVO až na 56,1% (tabulka č. 4.4), což můžeme přisoudit pokračující špatné ekonomické situaci. Jak bylo zmíněno výše, špatná ekonomická výkonnost země postihla zejména cizince z třetích zemí.

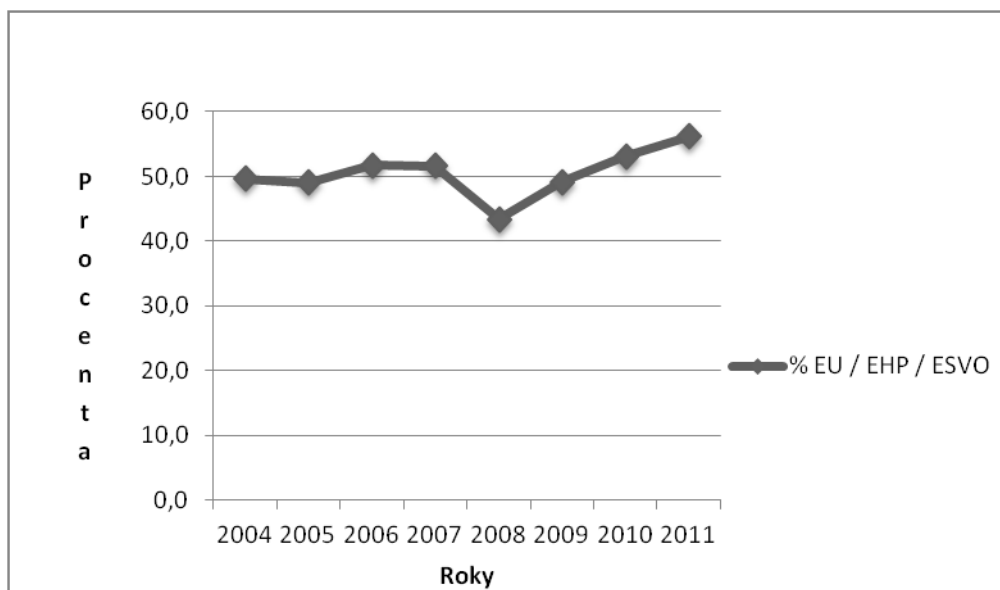
Tabulka č. 4.4 Zaměstnanost cizinců - občané EU, EHP, ESVO; (2004-2011) k 31.12.

Státní občanství	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Celkem</i>	173 203	218 982	250 797	309 027	361 709	318 462	306 350	310 921
Celkem EU / EHP / ESVO	85 994	107 313	129 794	159 580	157 041	156 385	162 555	174 576
% EU / EHP / ESVO	49,6	49,0	51,8	51,6	43,4	49,1	53,1	56,1
<i>Ostatní cizinci (mimo EU)</i>	83 647	107 700	116 691	149 447	204 668	162 077	143 795	136 345

Zdroj: Zaměstnanost - datové údaje (ČSÚ), 2012. Vlastní zpracování.

Na následujícím grafu č. 4.3 můžeme ještě jednou vidět vývoj zaměstnanosti cizinců – občané EU, EHP, ESVO. Jasně lze konstatovat, že v době vypuknutí hospodářské krize se strmě začal zvyšovat podíl občanů EU, EHP, ESVO.

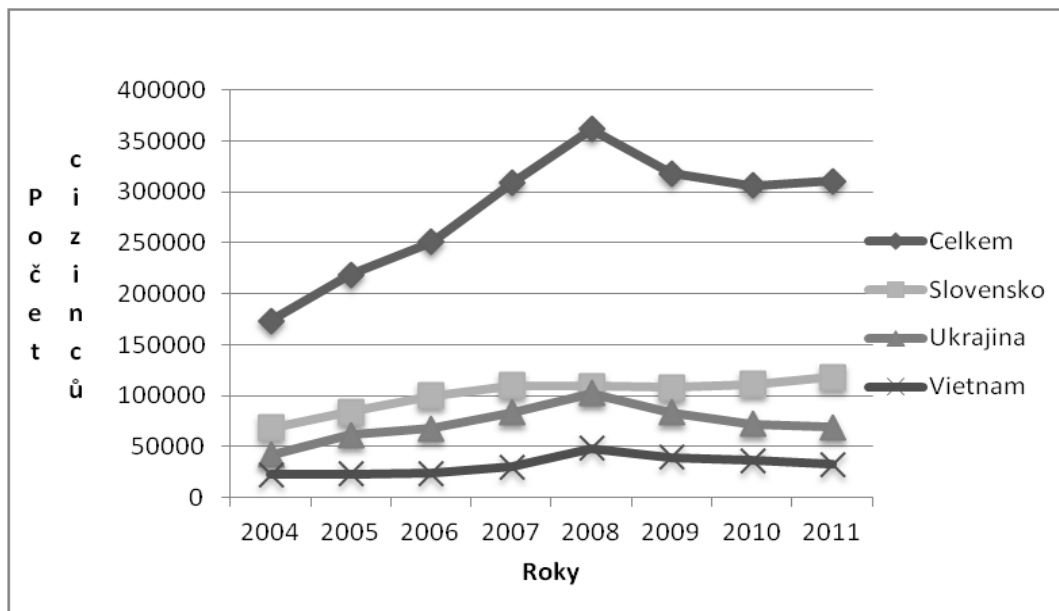
Graf č. 4.3 Zaměstnanost cizinců - občané EU,EHP,ESVO; (2004-2011) k 31.12.

Zdroj: Zaměstnanost - datové údaje (ČSÚ), 2012. Vlastní zpracování.

4.2.4 Zaměstnanost cizinců – podle státního občanství

Graf č. 4.4 Zaměstnanost cizinců (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci), (2004-2011), k 31.12.

Zdroj: Zaměstnanost - datové údaje (ČSÚ), 2012. Vlastní zpracování.

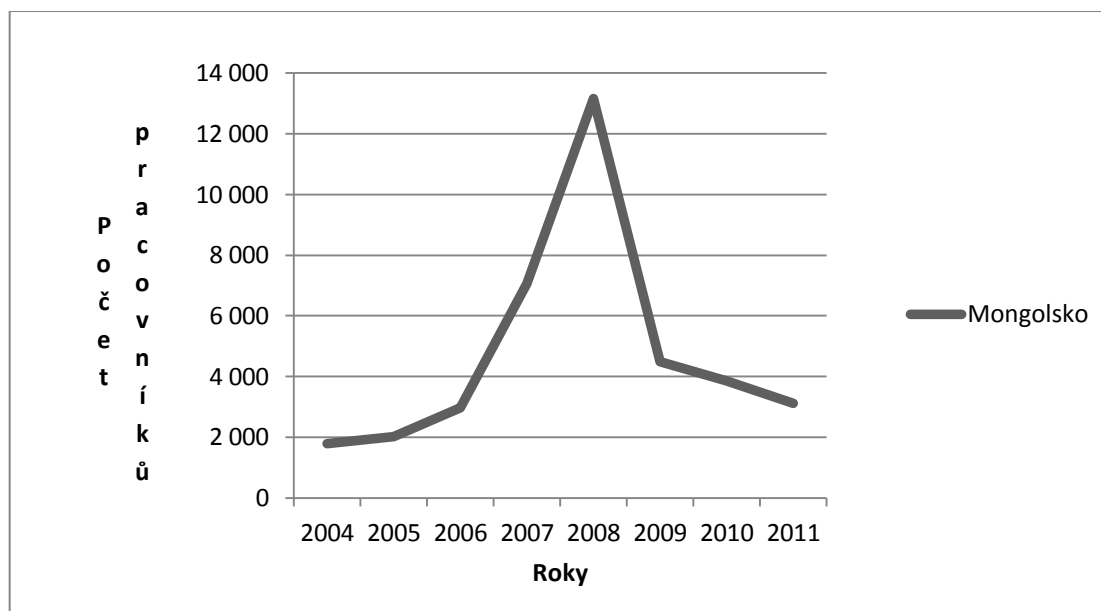
Dle ČSÚ (2012) největší skupinu ekonomicky aktivních cizinců představovali v roce 2011 stejně jako v roce předchozím občané Slovenska (117 831 osob, tzn. 38,5 % všech ekonomicky aktivních cizinců). Druhá největší skupina zahrnovala občany

Ukrajiny (68 950, 22,5%). Pomyslnou třetí příčku, i když s výraznějším odstupem, obsadili občané Vietnamu (32 145, 10,5 %). Tyto tři skupiny lze sledovat v grafu č. 4.4.

V tabulce č. 4.5 lze vidět občanství pracovníků ze zahraničí u nás, jež se tu vyskytují čteně. Zajímavý je vývoj pracujících občanů z Mongolska, kdy v roce 2004 u nás pracovalo 1789 těchto občanů. Do roku 2008 došlo k rychlému růstu na 13157 pracujících občanů z Mongolska, avšak od té doby dochází k výraznému poklesu až na 3116 pracujících občanů z Mongolska v roce 2011. Na grafu č. 4.5 lze tento vývoj vidět, tedy strmý růst a následný propad počtu pracujících občanů z Mongolska.

V ČR Mongolové vykonávají nekvalifikovanou, velice obtížnou a často i potenciálně nebezpečnou práci, o kterou čeští občané, a často ani jiní pracovní migranti, nemají zájem - tedy na stavbách, v mrazírnách, ve skladech s ovocem, v logistických centrech, i ve známých továrnách, kde se kůží obšívají volanty luxusních automobilů. V tomto důvodu lze spatřovat příčinu rychlého růstu u této pracovní skupiny a stejně tak rychlý pokles. Hospodářská krize právě zasáhla výše pospané oblasti nejcitelněji (hlavně dlouhodobý pokles ve stavebnictví, propad v průmyslové výrobě apod.) (IOM, 2013).

Graf č. 4.5 Počet zahraničních pracovníků z Mongolska , (2004-2011), k 31.12.

Zdroj: Zaměstnanost - datové údaje (ČSÚ), 2012. Vlastní zpracování

Tabulka č. 4.5 Zaměstnanost cizinců: nejčtenější státní občanství; (2004-2011) k 31.12.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Celkem	173 203	218 982	250 797	309 027	361 709	318 462	306 350	310 921
Slovensko	68 575	84 016	99 637	109 915	109 478	108 057	111 406	117 831
Ukrajina	41 885	61 195	67 480	83 519	102 285	83 701	71 878	68 950
Vietnam	22 229	22 876	23 602	29 862	48 393	39 260	36 296	32 145
Polsko	10 133	13 929	18 387	24 931	22 044	21 728	20 657	21 430
Moldavsko	1 933	3 314	4 093	6 433	9 748	7 265	5 257	4 228
Rusko	2 691	3 929	3 659	3 716	4 576	4 948	5 097	5 644
Německo	2 406	2 907	3 583	4 108	4 135	4 415	4 597	4 830
Mongolsko	1 789	2 013	2 973	7 057	13 157	4 493	3 865	3 116
Bulharsko	2 764	2 823	2 859	6 319	6 066	5 555	6 702	8 148
Spojené království	1 263	1 699	2 163	2 446	2 835	3 043	3 337	3 654
Spojené státy	1 806	1 824	1 698	1 819	2 290	2 310	2 453	2 480
Rumunsko	798	1 146	1 453	4 538	3 876	4 099	5 169	6 817
Bělorusko	1 198	1 362	1 387	1 568	1 771	1 621	1 553	1 570
Srbsko a Černá Hora	1 565	1 491	1 380	1 451	967	685	652	591
Francie	669	849	1 243	1 446	1 727	1 866	2 025	2 166
Čína	576	1 145	1 157	1 371	1 808	1 567	1 311	1 509
Ostatní	10 923	12 464	14 043	18 528	26 553	23 849	24 095	25 812

Zdroj: Zaměstnanost - datové údaje (ČSÚ), 2012. Vlastní zpracování

4.2.5 Občané Slovenské republiky a český trh práce

Největší část ekonomicky aktivních cizinců tvoří občané Slovenské republiky. S ohledem na dlouhodobé vzájemné pracovní vazby mezi oběma republikami byla v době rozdělení patrná snaha o jejich zachování. Proto byla dne 29. 10. 1992 uzavřena Smlouva mezi Českou a Slovenskou republikou o vzájemném zaměstnávání občanů na dobu neurčitou. Podle ní Čech či Slovák pracující na území druhého státu nepotřeboval pracovní povolení k zaměstnání tak, jak tomu bylo u ostatních pracujících cizinců, stačila pouze registrace na územně příslušném úřadu práce. Migrační pracovní toky mezi oběma státy nebyly nikterak regulovány.

Po roce 1993 počet ekonomicky aktivních Slováků strmě narůstal, a to především v důsledku odlišného vývoje hospodářství v obou zemích. Svého vrcholu dosáhl v 90. letech, ve 3. čtvrtletí roku 1997 (74,2 tis.), poté vzhledem k restrukturalizaci hospodářství ČR byl zaznamenán výraznější pokles. Na konci roku 1999 u nás bylo zaměstnáno 53,2 tisíc Slováků a dalších 6,6 tisíc pracovalo na živnostenský list. Jejich podíl na pracovní síle ČR na konci roku 1999 tak dosahoval 1,2%.

Na počátku nového milénia se v ČR počet ekonomicky aktivních Slováků pohyboval okolo 60 tisíc. Strmý nárůst jejich počtu (a to hlavně v kategorii zaměstnanců) můžeme pozorovat v souvislosti se vstupem obou republik do Evropské unie. Od 4. čtvrtletí roku 2008 byl zaznamenán mírný pokles v důsledku hospodářské krize. Celková zaměstnanost občanů Slovenska v České republice nejvíce meziročně klesla v období 2008–2009. V této době také došlo k přesunu malé části Slováků v závislém zaměstnání do nezávislého živnostenského podnikání. Nicméně celkový počet ekonomicky aktivních Slováků u nás na konci roku 2011 dosáhl 106 425 osob, což představovalo více než třetinu všech zahraničních pracovníků. Podíl Slováků v závislém zaměstnání na jejich celkovém ekonomicky aktivním počtu tvoří více než 90 %, na rozdíl od ostatních skupin cizinců na trhu práce je u nich patrná orientace na získání stálého zaměstnání (Bártová, 2011).

V tabulce č. 4.6 lze vidět vývoj podílu občanů SR na celkové zaměstnanosti v ČR po vstupu do EU. Tento podíl se zvyšoval od 1,14 % v roce 2004 až na 1,86 % v roce 2011.

Dle tabulky č. 4.7 ve struktuře ekonomicky aktivních Slováků podle pohlaví je patrná dominance mužů, kteří tvoří dvě třetiny všech pracujících. Přesto se podíl pracujících žen výrazně zvýšil z 28,57 % v roce 2004 na 36,25 % v roce 2011. Tyto změny jsou dle Bártové (2011) zapříčiněny strukturou odvětví, ve kterých u nás ekonomicky aktivní Slováci pracují. Výrazný nárůst byl zaznamenán v sektoru zdravotnictví a obchodu, kde ženy našly uplatnění. Značná část mužů stále pracuje v průmyslu a ve stavebnictví (jako kvalifikovaní řemeslníci a opraváři). Výrazným pozitivem je skutečnost, že Slováci ve stavebnictví pracují ve značné míře na pozicích trvalého charakteru, nikoli sezónního. Nemalý počet ekonomicky aktivních Slováků je zaměstnán také při obsluze strojů a zařízení či v nekvalifikovaných pozicích. V Praze, případně i v dalších městských okresech, je patrná koncentrace osob s vyšším vzděláním, které našly uplatnění v pobočkách nadnárodních společností. Vysoce kvalifikovaní odborníci působí také na univerzitách a dalších vědeckých pracovištích.

Tabulka č. 4.6 Podíl občanů SR na celkové zaměstnanosti v ČR (2004-2011) k 31.12.

Rok	Pracovní síla v ČR	Občané SR registrovaní na úřadech	Podíl občanů SR na pracovní síle ČR v %
2004	5242782	59818	1,14
2005	5419285	75297	1,39
2006	5495811	91355	1,66
2007	5544625	101233	1,83
2008	5621070	100223	1,78
2009	5708580	98192	1,72
2010	5712497	100727	1,76
2011	5709218	106425	1,86

Zdroj: Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 28, 2012. Vlastní zpracování.

Tabulka č. 4.7 Ženy SR registrované na úřadu práce (2004-2011) k 31.12.

Rok	Občané SR registrovaní na úřadech práce	Z toho žen	Podíl žen v %
2004	59818	17088	28,57
2005	75297	23016	30,57
2006	91355	29949	32,78
2007	101233	34665	34,24
2008	100223	34667	34,59
2009	98192	35013	35,66
2010	100727	36273	36,01
2011	106425	38580	36,25

Zdroj: Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 28, 2012. Vlastní zpracování.

Dominance mužů není patrná jen u občanů Slovenské republiky, ale i u ostatních ekonomicky aktivních cizinců. Na následující tabulce č. 4.8 lze vidět, že podíl žen mezi cizinci evidovanými na úřadech práce činil v roce 2004 pouze 28,74%. Avšak jak v případě Slovenska, tak i v rámci všech cizinců evidovaných na úřadech práce lze vysledovat rostoucí podíl žen, který se vyšplhal v roce 2011 až na 35,12 %.

Tabulka č. 4.8 Podíl žen mezi cizinci evidovanými na úřadech práce (2004-2011) k 31.12.

Rok	Muži	Ženy	Celkem	Podíl žen v %
2004	76949	31035	107984	28,74
2005	106226	45510	151736	29,99
2006	126609	58466	185075	31,59
2007	161406	78836	240242	32,82
2008	189765	94786	284551	33,31
2009	151893	78816	230709	34,16
2010	140392	74975	215367	34,81
2011	141352	76510	217862	35,12

Zdroj: Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 28, 2012. Vlastní zpracování.

4.2.6 Zaměstnanost cizinců v krajích ČR

Jak lze vidět na tabulce č. 4.9, největší počet zaměstnaných cizinců se vždy nacházel v kraji Praha, které je zároveň hlavním městem České Republiky. Celkové počty ekonomicky aktivních cizinců v krajích nám nic neřeknou, protože každý kraj má jiný počet ekonomicky aktivních obyvatel.

Lze ale vysledovat rostoucí trend v počtu pracujících cizinců v krajích, a to zejména do roku 2008. Následně dochází k poklesu. Největší meziroční pokles (2008-2009) v celkové zaměstnanosti cizinců byl zjištěn v kraji Hlavní město Praha (-7 206), v Pardubickém kraji (-7 084) a v Plzeňském kraji (-6 015). Příčiny bezpochyby leží ve změnách, k nimž došlo v průběhu hospodářské krize ve struktuře průmyslu a odvětvové zaměstnanosti obyvatel i cizinců v krajích.

Dle Horákové (2010) se podíl cizinců na pracovní síle obyvatelstva ČR ve všech krajích České republiky meziročně (2008-2009) snížil; nejvíce v Pardubickém kraji, kde klesl ze 6,8% na 4,2 % (-2,6 %), plzeňském kraji, kde klesl z 9,0 % na 7,1 % (-1,9 %) a v kraji Hlavní město Praha, kde klesl z 15,2 % na 13,6 % (-1,6 %).

Na grafu č. 4.6 lze vidět vývoj zaměstnanosti v kraji Hlavní město Praha, který zřetelně koresponduje s ekonomickým vývojem České republiky.

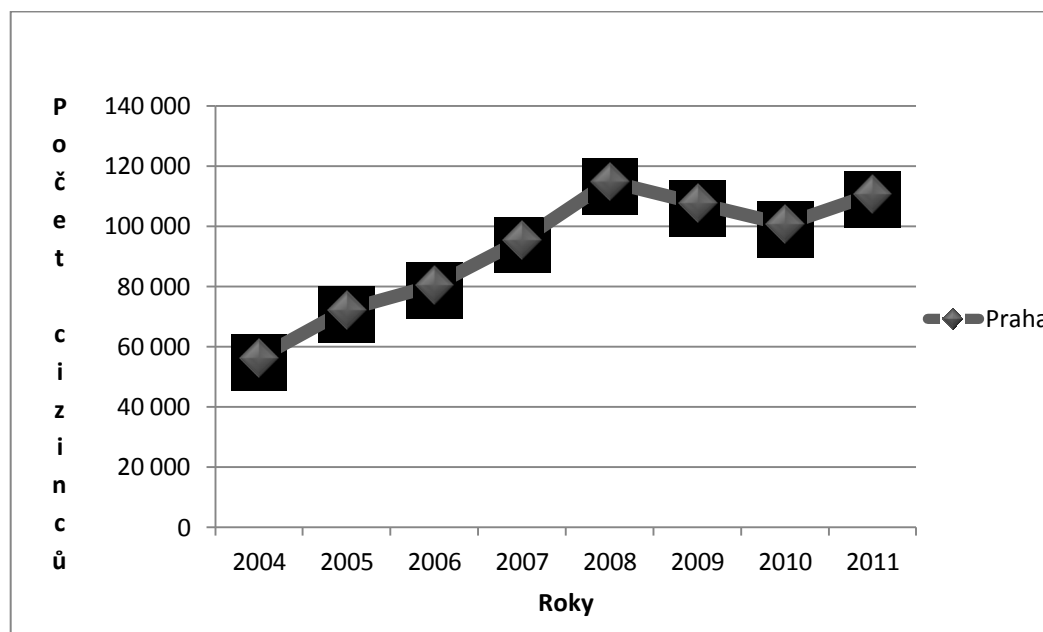

Tabulka č. 4.9 Zaměstnanost cizinců v krajích ČR (2004-2011) k 31.12.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Praha	56 355	72317	80395	95443	114784	107578	100537	110555
Středočeský kraj	24414	30686	36803	44893	54261	49902	42926	42543
Jihočeský kraj	7256	8427	9651	12381	13178	10496	10558	10814
Plzeňský kraj	10145	15185	17207	25514	28729	22714	21809	20815
Karlovarský kraj	7446	8440	8492	9754	11293	9936	9728	9498
Ústecký kraj	7663	9510	10825	13283	15649	14161	14434	14374
Liberecký kraj	6666	8951	10349	12049	12515	11492	11601	11587
Královéhradecký kraj	6356	8407	10004	13305	14723	12007	11906	11559
Pardubický kraj	4479	7401	9837	16597	18604	11520	11670	11258
Vysočina	4248	5855	6557	8482	9157	5888	5854	5809
Jihomoravský kraj	15083	19472	24252	27839	35609	33203	34316	29207
Olomoucký kraj	4031	4647	5044	6166	6575	5459	5670	6043
Zlínský kraj	5086	5667	6001	6978	7957	6863	7156	7431
Moravskoslezský kraj	13975	14017	15380	16343	18675	17243	18185	19428

Zdroj: Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 28, 2012. Vlastní zpracování.

Graf č. 4.6 Vývoj zaměstnanosti cizinců v kraji Hlavní město Praha (2004-2011) k 31.12.

Zdroj: Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 28, 2012. Vlastní zpracování.

4.2.7 Požadavky na vzdělání cizinců

V tabulce č. 4.10 lze sledovat platná povolení k zaměstnání a registrace občanů EU/EHP/Švýcarska na úřadech práce podle výše dosaženého vzdělání a požadavku na vzdělání v roce 2011.

Tabulka č. 4.10 Platná povolení k zaměstnání a registrace občanů EU/EHP/Švýcarska na úřadech práce podle výše dosaženého

Stupeň vzdělání	registrace občanů		platná povolení k		Cizinci z třetích zemí	
	dosažené vzdělání	požadované vzdělání	dosažené vzdělání	požadované vzdělání	dosažené vzdělání	požadované vzdělání
bez vzdělání	430	838	161	1529	231	287
základní, praktická škola	24208	43977	19573	25564	7034	10350
nižší střední	969	1236	1640	272	273	256
nižší střední odborné	4527	7218	462	429	520	815
střední odborné s výučním listem	45969	42773	7540	5380	5388	5061
úplné střední všeobecné	6538	6142	957	467	1164	1007
úplné střední odborné s vyučením a maturitou	6081	2770	308	239	519	353
úplné střední odborné s maturitou (bez vyučení)	17796	14768	1251	1527	2706	2258
vyšší odborné	1370	1215	208	212	274	221
bakalářské	3615	3199	1695	1225	929	713
vysokoškolské	20596	16851	3515	2358	4387	2976
doktorské	1179	888	59	15	261	164
nezjištěno	15350	7789	267	0	559	2

Zdroj: Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 28, 2012. Vlastní zpracování.

Z tabulky č. 4.10 lze vysledovat trend, že vyšší vzdělání je požadované méně, než je počet cizinců s tímto vzděláním v ČR. Např. u registrovaných občanů EU/EH/Švýcarska mělo doktorské vzdělání 1179 těchto pracovníků, zatímco požadavek ze strany ČR byl pouze na 888 těchto pracovníků. To znamená, že část pracovníků musí vzít pracovní činnost s nižšími požadavky na vzdělání. Tento případ lze vysledovat až k pracovníkům se středoškolským odborným vzděláním zakončené výučním list. V rozmezí od středoškolského odborného vzdělání s výučním listem, přes bakalářské, vysokoškolské vzdělání až po doktorské vzdělání je na českém trhu práce více ekonomicky aktivních cizinců, než je požadavek ze strany trhu práce. Naopak na vzdělání nejnižší je zde požadavek nejvyšší (bez vzdělání, základní, nižší střední, nižší odborné). Požadavek je tak vysoký, že není zcela naplněn, a pracovníci s vyšším vzděláním, kde je naopak přebytek těchto pracovníků, tak často vyplňují tuto část

pracovních pozic s nízkým požadovaným vzděláním. Stejnou situaci popsanou výše na registrovaných občanech z EU/EHP/Švýcarska lze sledovat i u cizinců ze třetích zemí.

5 Závěr

Cíl práce, tedy zjistit ekonomické souvislosti mezi pracovní migrací do ČR a hospodářským vývojem po vstupu do EU, byl naplněn. Výsledky jsou prezentovány na následujících řádcích.

Česká republika díky své poloze ve středu Evropy byla vždy atraktivním místem pro cizince na trhu práce. Obzvláště zaměstnávání Slováků v Čechách má dlouholetou tradici. V současnosti je počet pracujících cizinců tak vysoký, že se bez nich hospodářství České republiky prakticky již neobejde.

V rámci ČR je velká snaha o zrušení vnitřních bariér omezujících volný pohyb osob uvnitř EU. Systém karet zjednodušuje a urychluje zprostředkování práce cizincům tam, kde existuje poptávka po zahraniční pracovní síle. Po vstupu do EU do roku 2008 docházelo k vysokému nárůstu zahraničních pracovníků až na téměř 362 000. Díky následující krizi došlo k propadu počtu zahraničních pracovníků, avšak k roku 2011 se propad zastavil a počet cizinců za prací začal opět mírně růst, a to na 310 921. V době recese došlo k zajímavé změně. Když Česká republika prožívala ekonomickou konjunkturu, tak cizinci snáze získávali povolení k zaměstnání. Ekonomická recese ale způsobila přeliv části cizinců ze závislých zaměstnání do nezávislého živnostenského podnikání, a tak lze sledovat nárůst podílu živnostníků na 29,9 % v roce 2011.

V roce 2004 podíl zahraničních cizinců na celkovém počtu pracovních sil činil 3,30% , tento podíl rostl až do roku 2008 (6,43%), tedy až do doby vysoké ekonomické výkonnosti ČR. Od roku 2008 do roku 2010 došlo k mírnému snížení na 5,58%, jež koresponduje opět s vývojem ekonomické výkonnosti (recese). V roce 2011 se hodnota ustálila na 5,45%.

Dále jsme zjistili fakt, že do roku 2008 tvořili více než polovinu z celkové zaměstnanosti cizinců občané EU, od poloviny roku 2008 mírně převládli cizinci z třetích zemí. Změna ale nastala díky hospodářské recesi. Tato krize postihla více cizince z třetích zemí, kteří musejí mít povolení k zaměstnání, které jim nebylo často prodlouženo, protože o pracovní místa se zajímali více než dříve domácí nezaměstnaní.

V rámci struktury zaměstnanosti cizinců jsme určili za největší skupinu ekonomicky aktivních cizinců v roce 2011 stejně jako v letech předchozích občany

Slovenska. Druhá největší skupina zahrnovala občany Ukrajiny. Třetí příčku obsadili občané Vietnamu. Dále bylo poukázáno na zajímavý vývoj u pracovníků z Mongolska, kdy do roku 2008 došlo k rychlému růstu na 13157, avšak od té doby docházelo k výraznému poklesu až na 3116 pracujících cizinců z Mongolska v roce 2011. V ČR Mongolové vykonávají nekvalifikovanou, velice obtížnou a často i potenciálně nebezpečnou práci, o kterou čeští občané, a často ani jiní pracovní migranti, nemají zájem. V tomto důvodu spatřujeme příčinu rychlého růstu u této pracovní skupiny a stejně tak rychlý pokles. Hospodářská krize právě zasáhla oblasti, ve kterých byli pracovníci z Mongolska nejvíce zaměstnávání.

Dále jsme zjistili, že část zahraničních pracovníků v ČR vykonává práci, která nepřísluší jejich vzdělání. Zjistili jsme, že největší požadavek je na zahraniční pracovníky s co nejnižším vzděláním, avšak tento požadavek není naplněn. Naopak požadavek na zahraniční pracovníky s vyšším vzděláním je nízký, avšak počet takto vzdělaných zahraničních pracovníků je vyšší než samotný požadavek ze strany českého trhu práce. Tito zahraniční pracovníci pak musí vzít nižší pracovní pozici, než by jim příslušela.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA, 2005. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav.
- BÁRTOVÁ, Michaela. 2011. Slováci na českém trhu práce. *Statistika & My, Český statistický úřad*, č. 9, s. 14-15.
- BORJAS, J., George, 1989. Economic Theory and International Migration. *International Migration Review*. č. 3, s. 457–485.
- BURCIN, B.; DRBOHLAV, D.; KUČERA, T., 2008. Možnosti migračního řešení perspektivního úbytku a demografického stárnutí obyvatelstva České republiky. *Sociologický časopis*, roč. 44, č. 4, s. 653–682.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaměstnanost - datové údaje*. [online]. ČSÚ, 20. 4. 2012 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z: http://czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_zamestnanost.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci v České republice 2012*. [online]. ČSÚ, 31. 12. 2012 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2012ediciplan.nsf/publ/1414-12-r_2012.
- DUSTMANN, CH., FABBRI, F., PRESTON, I., WADSWORTH, J., 2003. *The Local Labour Market Effects of Immigration in the UK*. Home Office Online Report 06/03.
- DRBOHLAV, Dušan et al., 2010. *Migrace a migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství.
- EHRENBERG, Ronald G a Robert S. SMITH, 2012. *Modern Labor Economics: Theory and Public Policy*. New Jersey: Prentice Hall.
- FRANC, Aleš, 2010. *Možnosti výzkumu dopadů imigrace na trh práce v ČR*. Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky.
- FRANC, Aleš. *Soudobé poznatky a teoretické přístupy k migraci*. [online]. Metodický portál: Články, 24. 11. 2010 [cit. 2012-12-19]. Dostupné z WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/9445/SOUDOBE-POZNATKY-A-TEORETICKE-PRISTUPY-K-MIGRACI.html>.
- GRYGAR, J.; ČANĚK, M., 2006. *Kvalifikace a uplatnění migrantů na trhu práce v České republice*. Praha: Multikulturní centrum Praha.

- HENIG, David. *Přehledová studie 07/09: Migrace* [online]. CAAT, 2007 [cit. 2012-12-19]. Dostupné z: http://www.antropologie.org/attachments/149_149_David_Henig_Migrace.pdf
- HOFÍREK, O.; NEKORJAK, M., 2007. Neregulární práce imigrantů v České republice. *Sociální práce/Sociálna práca, Brno, Asociace vzdělavatelů v sociální práci (CZE)*, číslo 2, s. 78–90.
- HORÁKOVÁ, Milada, 2008. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice*. Praha: VÚPSV.
- HORÁKOVÁ, Milada, 2012. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 28*. Praha: VÚPSV.
- HORÁKOVÁ, Milada, 2010. *Vývoj pracovních migrací v České republice v období hospodářské recese*. Praha: VÚSV.
- HORÁKOVÁ, Milada, 2006. *Zahraniční pracovní migrace v České republice dva roky po vstupu ČR do EU*. Praha: VÚPSV.
- ILINITCHI, C., Procházková, 2010. Vybrané teorie migrace a jejich význam při vytváření migračních politik. *Acta oeconomica Pragensia: vědecký časopis Vysoké školy ekonomické v Praze*. sv. 18, č. 6, s. 3-26.
- INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Modré karty v České republice*. [online]. MPSV, 01. 09. 2011 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/modka
- INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Postup cizince směřující k realizaci jeho zaměstnání na území ČR*. [online]. MPSV, 26. 04. 2012 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zz_zamest_cizincu/zz_zamest_ciz
- INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Právní postavení občanů EU/EHP/Švýcarska a jejich rodinných příslušníků z hlediska zákona o zaměstnanosti*. [online]. MPSV, 11. 01. 2012 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zz_zamest_eu/zz_eu_prav_postaveni
- INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Postup zaměstnavatele při zaměstnávání cizinců ze zahraničí*. [online]. MPSV, 13. 09. 2012 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zz_zamest_cizincu/zz_ziskavani
- INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Vymezení základních pojmů*. [online]. MPSV, 11. 01. 2012 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zz_zamest_cizincu/zz_vymezeni_pojmu

- INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Vstup cizinců na trh práce v ČR*. [online]. MPSV, 11. 01. 2012 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zz_zamest_cizincu/zz_moznosti
- INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Zelené karty v České republice*. [online]. MPSV, 20. 02. 2013 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zelka
- INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Zvláštní případy při udělování povolení k zaměstnání cizinci*. [online]. MPSV, 13. 09. 2012 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zz_zamest_cizincu/zz_zvlastni
- INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION. *Mongolsko*. [online]. IOM. 2013 [cit. 17. 04. 2013]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivita/migrace-a-rozvoj/mongolsko>
- KUNEŠOVÁ, Hana et al., 2006. *Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck.
- LIĐÁK, Ján, 2010. *Mezinárodní migrace a Evropa*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky.
- MINISTERSTVO VNITRA. *Azyl, migrace a integrace*. [online]. MVČR, 2010 [cit. 19. 12. 2012]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>
- PAVEL, J.; TUKOVÁ, V., 2007. Zaměstnanost cizinců v České republice. *Praha: Ministerstvo financí České republiky*, 2007. č. 6, 24 s.
- POLÁCHOVÁ, Hana. *Cizinci na českém trhu práce*. Ostrava 2011. Bakalářská práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Fakulta ekonomická, Katedra národohospodářská.
- POPOVÁ, M., 2009. Pracovní migrace v České republice po vstupu do Evropské unie. *Současná Evropa*. č. 2. s. 3–20.
- RICHTERMOCO VÁ, Tamara. *Migrace v České republice, její klady a zápory*. [online]. 2010 [cit. 19. 12. 2012]. Dostupné z: http://www.oerig.cz/_ftp/pdf/Migrace%20v%20CR.pdf
- STOJANOV, R., STRIELKOWSKI, W., DRBOHLAV, D., 2011. Pracovní migrace a remittance: současné trendy v době ekonomické krize. *Geografie*, roč. 116, č. 4, s. 375–400.
- ŠIMEK, Milan, 2005. *Trh práce*. Ostrava: Vysoká škola podnikání.
- TRBOLA, R.; RÁKOCZIOVÁ, M., 2010. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice*. Praha: VÚPSV.

VANĚČKOVÁ, Anna. *Background report - Pražský model spojených národů: Komise pro udržitelný rozvoj (CSD) – Migrace*. [online]. AMO, 2009 [cit. 2012-12-18]. Dostupné z:

http://www.studentsummit.cz/data/1258974713944BGR_CSD_Migrace.pdf

ZIKA, M. *Imigranti budou zachraňovat Českou republiku*. [online]. Partners media, s.r.o., 03.09.2003 [cit. 24-02-2013] Dostupné na <http://www.penize.cz/nezamestnanost/16052-imigranti-budou-zachranovat-ceskou-republiku>

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázky

- Graf č. 3.1 Vývoj podílu cizinců na zaměstnanosti a míry registrované nezaměstnanosti v ČR
- Graf č. 4.1 Zaměstnanost cizinců v ČR (2004-2011) k 31.12.
- Graf č. 4.2 Podíl cizinců na celkovém počtu pracovních sil v ČR v % (2004-2011) k 31.12.
- Graf č. 4.3 Zaměstnanost cizinců - občané EU, EHP, ESVO; (2004-2011) k 31.12.
- Graf č. 4.4 Zaměstnanost cizinců (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci), (2004-2011), k 31.12.
- Graf č. 4.5 Počet zahraničních pracovníků z Mongolska, (2004-2011), k 31.12.
- Graf č. 4.6 Vývoj zaměstnanosti cizinců v kraji Hlavní město Praha (2004-2011) k 31.12.

Tabulky

- Tabulka č. 4.1 Zaměstnanost cizinců v ČR (2004-2011) k 31.12.
- Tabulka č. 4.2 Podíl cizinců na celkovém počtu pracovních sil v ČR v % (2004-2011) k 31.12.
- Tabulka č. 4.3 Zaměstnanost cizinců podle postavení v zaměstnání v letech (2004-2011) 31.12.
- Tabulka č. 4.4 Zaměstnanost cizinců - občané EU, EHP, ESVO; (2004-2011) k 31.12.
- Tabulka č. 4.5 Zaměstnanost cizinců: nejčtenější státní občanství; (2004-2011) k 31.12.
- Tabulka č. 4.6 Podíl občanů SR na celkové zaměstnanosti v ČR (2004-2011) k 31.12.
- Tabulka č. 4.7 Ženy SR registrované na úřadu práce (2004-2011) k 31.12.
- Tabulka č. 4.8 Podíl žen mezi cizinci evidovanými na úřadech práce (2004-2011) k 31.12.
- Tabulka č. 4.9 Zaměstnanost cizinců v krajích ČR (2004-2011) k 31.12.

Tabulka č. 4.10   Platná povolení k zaměstnání a registrace občanů EU/EHP/Švýcarska na úřadech práce podle výše dosaženého vzdělání a požadavku na vzdělání v roce 2011 k 31.12.

SEZNAM ZKRATEK

EU	Evropská unie
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
EHP	Evropský hospodářský prostor
ČR	Česká republika
IOM	International Organization for Migration
OSN	Organizace spojených národů
USA	Spojené státy americké
HDP	Hrubý domácí produkt
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
SR	Slovenská republika

Prohlášení o využití výsledků diplomové (bakalářské) práce

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou (bakalářskou) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová (bakalářská) práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové (bakalářské) práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 28. 04. 2016

.....
Kristian Láz

jméno a příjmení studenta